

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ІНШИХ ОСІБ В ІНТЕРЕСАХ ПРАВОСУДДЯ

методичні рекомендації

(для використання у навчальному процесі з підготовки студентів, слухачів, курсантів вищих юридичних навчальних закладів та у практичній діяльності Національної поліції України)

Авторський колектив:

Цуцкірідзе М.С. – заступник Голови Національної поліції України – начальник Головного слідчого управління, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, генерал поліції третього рангу; **Тетерятник Г.К.** – завідувач кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент; **Гайду С.В.** – заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління, полковник поліції; **Тарасенко В.Є.** – професор кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор; **Бурлака В.В.** – начальник відділу Головного слідчого управління Національної поліції України, кандидат юридичних наук, полковник поліції; **Лісніченко Д.В.** – доцент кафедри кримінального процесу Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук; **Романов М.Ю.** – старший слідчий в особливо важливих справах Головного слідчого управління Національної поліції України, доктор філософії в галузі права, майор поліції.

Рецензенти:

Корнієнко М.В. – проректор Одеського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор.

Аркуша Л.І. – завідувач кафедри кримінального процесу, детективної та оперативно-розшукової діяльності Національного університету «Одеська юридична академія», доктор юридичних наук, професор.

Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя: науково-методичні рекомендації / Цуцкірідзе М.С., Тетерятник Г.К., Бурлака В.В., Тарасенко В.Є., Гайду С.В. та ін. Одеса: Одеський держ. ун-т внутр. справ, 2022. 65 с.

У методичних рекомендаціях відображено організаційно-правові аспекти забезпечення безпеки учасників кримінального провадження та інших осіб в інтересах правосуддя в сучасних умовах протидії злочинності. Важливу увагу зосереджено на розгляді питань, пов'язаних із підготовкою та проведенням заходів, спрямованих на захист учасників кримінального судочинства у діяльності органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України. Методичні рекомендації розраховано на курсантів та слухачів вищих навчальних закладів МВС України, практичних працівників правоохоронних органів.

© Колектив авторів, 2022

© Одеський державний університет внутрішніх справ, 2022

© Головне слідче управління Національної поліції України, 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Нормативно-правове регулювання забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя.....	5
2. Суб'єкти забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та характеристика типових протиправних дій, що створюють загрозу їхньому життю, здоров'ю, житлу чи майну.....	17
3. Процес забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя	31
4. Реалізація заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя у діяльності підрозділів Національної поліції України.....	38
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55

ВСТУП

Одним із пріоритетних завдань, що стоять перед правоохоронними органами України, є ефективна протидія сучасній злочинності. Сучасна криміногенна ситуація в Україні характеризується підвищеним рівнем організованості, інформованості, професіоналізму, технічної оснащеності злочинців, здатності злочинних угруповань до активної протидії кримінальному судочинству. Сьогодні злочинність, особливо її організовані форми, намагається всіляко створити умови власної вседозволеності всупереч соціальному та державному контролю, засновані на залякуванні, жорстокості, насильстві та широкомасштабній корупції, що становить сутність їхньої протидії державній правоохоронній системі, що, як правило, зводиться до наступного: фізичного чи психологічного впливу на свідків і потерпілих, їх близьких родичів, з метою дачі потрібних злочинцям свідчень; впливу на працівників правоохоронних органів, які беруть участь у досудовому розслідуванні; впливу на суддів, прокурорів, які підтримують державне обвинувачення, а також експертів та інших фахівців, які дають на судовому засіданні свідчення з тих чи інших питань, у т.ч. шляхом підкупу; викрадення, підробки чи знищення доказів, що можуть викрити зацікавлених осіб тощо.

Звідси, стабільне функціонування системи кримінального судочинства можливе лише за умови безпечного та безперешкодного виконання своїх функцій і обов'язків всіма учасниками цієї системи, за умови отримання ефективного державного захисту у разі загрози їхньому життю, здоров'ю чи майну, або загрози членам їх сімей чи близьких родичів.

1. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ІНШИХ ОСІБ В ІНТЕРЕСАХ ПРАВОСУДДЯ

На сучасному етапі становлення демократичних інституцій та реформування законодавства дуже важливо дотримуватися тих основоположних принципів кримінального процесу, що задекларовані міжнародними нормативними документами, запозичити загальноприйняті міжнародною спільнотою положення та ідеали. Одним із найважливіших таких принципів є забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Абсолютно природно, що при розробці нормативних положень національної стратегії захисту учасників кримінального судочинства слід враховувати міжнародний досвід та позитивну практику інших розвинених держав, аналізувати існуючі за кордоном та прийнятні для запозичення позиції. Загальні засади забезпечення державного захисту учасників кримінального судочинства знайшли своє відображення в нормах міжнародних нормативно-правових документів. Можна сказати, що це загальновизнані юридичні інструменти і резолюції Організації Об'єднаних Націй щодо стандартів та норм, які мають відношення до захисту свідків і інших учасників процесу.

Так, *Декларація основних принципів правосуддя для жертв злочинів і зловживання владою*, прийнята резолюцією 40/34 Генеральної Асамблеї ООН від 29 листопада 1985 року, зобов'язує сприяти відповідності судових процедур потребам жертв злочинів шляхом вжиття заходів для зведення до мінімуму незручностей для жертв охорони їхнього особистого життя у тих випадках, коли це необхідно, і забезпечення їх безпеки, а також безпеки їх сімей та свідків з їхнього боку і їх захисту від залякування та помсти. Декларація закріплює положення щодо захисту прав жертв, які були порушені, та признає, «що жертвам злочинів та зловживань владою, їх сім'ям, свідкам та іншим особам, які надають їм допомогу, несправедливо завдаються збитки, тілесні ушкодження та збитки їх власності та що, окрім цього, вони можуть піддаватися обмеженням в ході сприяння судовому переслідуванню правопорушників». Такі жертви згідно

Декларації мають право на справедливе правосуддя, отримання реституцій, компенсацій та соціальної допомоги.

Неапольська політична декларація і Глобальний план дій проти організованої транснаціональної злочинності, прийняті резолюцією 49/159 Генеральної Асамблеї ООН від 23 грудня 1994 року, надають рекомендації вживати заходів, які заохочують членів злочинних організацій до співробітництва і наданню свідчень, включаючи адекватні програми захисту свідків і членів їх сімей та - в установлених національними законами межах – пом'якшення для них покарання у випадку їх співробітництва в ході кримінального процесу.

Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї ООН 15 листопада 2000 року, зазначає серед спеціальних методів розслідування здійснення агентурних операцій компетентними органами з метою ефективної боротьби з організованою злочинністю. Конвенція в ст. 24 вимагає від держав приймати відповідні заходи із захисту свідків, особливо агентів, які беруть участь у кримінальному судочинстві, від імовірної помсти або залякування. Зазначимо, що закріплений на міжнародному рівні термін «агентурна операція» до сих пір не імplementований у внутрішнє українське законодавство. Цей термін має бути впроваджений у науковий обіг для позначення тих оперативно-тактичних операцій, у т. ч. оперативно-розшукових заходів, що здійснюються з залученням негласних працівників.

У ст. 20 цього документу йдеться про можливість проведення контрольованого постачання на міжнародному рівні, що може передбачати негласну допомогу громадян (потенційних свідків) з метою супроводу вантажу: партій наркотиків, зброї тощо. При цьому допускається вивезення, провезення або ввезення на територію однієї або декількох держав незаконних або таких, що викликають підозри, партій вантажу з відома та під наглядом їхніх компетентних органів з метою розслідування будь-якого злочину і виявлення осіб, які беруть участь у вчиненні цього злочину.

Конвенцією передбачено, що кожна держава-учасниця вживає, у межах своїх можливостей, належних заходів, спрямованих на забезпечення ефективного захисту від імовірної помсти або залякування щодо свідків (потерпілих), які беруть

участь у кримінальному провадженні та дають свідчення у зв'язку зі злочинами, що охоплюються цією Конвенцією, і, у відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб. Такі заходи без шкоди для прав обвинувачуваного, у тому числі для права на належний розгляд, можуть, зокрема, включати:

- встановлення процедур для фізичного захисту таких осіб, наприклад - у тій мірі, в якій це необхідно і практично може бути здійснене, - для їхнього переселення в інше місце, і прийняття таких положень, які дозволяють, у відповідних випадках, не розголошувати інформацію, що стосується особи і місцезнаходження таких осіб, або встановлюють обмеження на таке розголошення інформації;

- прийняття правил доведення, що дозволяють свідчити таким чином, який забезпечує безпеку свідка, наприклад, дозвіл свідчити за допомогою засобів зв'язку, таких як відеозв'язок або інші належні засоби.

Конвенція передбачає, що держави вживають відповідних заходів для того, щоб заохочувати осіб, які беруть або брали участь в організованих злочинних групах, до негласної співпраці у формі:

- а) надання інформації, корисної для компетентних органів, із метою розслідування і доведення у зв'язку з такими питаннями, як:

- ідентифікаційні дані, характер, членський склад, структура, місцезнаходження або діяльність організованих злочинних груп;

- зв'язки, в тому числі міжнародні зв'язки, з іншими організованими злочинними групами;

- злочини, що вчинені або можуть бути вчинені організованими злочинними групами;

- б) надання фактичної, конкретної допомоги компетентним органам, що може сприяти позбавленню організованих злочинних груп їхніх ресурсів або доходів від злочинів.

Конвенція проти корупції, прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї ООН 31 жовтня 2003 року, передбачає у ст. 32 положення щодо забезпечення ефективного захисту від ймовірної помсти або залякування свідків та експертів, які свідчать у справах за злочинами, що визначені цією Конвенцією, та, у

відповідних випадках, щодо їхніх родичів та інших близьких їм осіб.

Заходи, націлені на захист свідків можуть включати:

а) встановлення процедур для фізичного захисту таких осіб, наприклад, – тією мірою, якою це необхідно й практично можливо, – для їхнього переселення в інше місце, і прийняття таких положень, які дозволяють, у відповідних випадках, не розголошувати інформацію, що стосується особи та місцезнаходження таких осіб, або встановлюють обмеження щодо такого розголошення інформації;

б) прийняття правил доведення, які дозволяють свідкам та експертам свідчити в такий спосіб, який забезпечує безпеку таких осіб, наприклад, дозвіл свідчити за допомогою засобів зв'язку, таких як відеозв'язок або інші відповідні засоби.

Держави-учасниці Конвенції розглядають можливість укладання з іншими державами договорів або домовленостей про переселення осіб.

У ст. 33 «Захист осіб, які повідомляють інформацію» Конвенції проти корупції містяться положення щодо можливості включення до внутрішньої правової системи держави належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами несправедливого поводження.

Стаття 37 зазначеного нормативного документу «Співробітництво з правоохоронними органами» передбачає вжиття кожною державою відповідних заходів для заохочення осіб, які беруть чи брали участь у вчиненні будь-якого злочину, визначеного цією Конвенцією, до надання інформації, корисної для компетентних органів з метою розслідування й доказування, а також до надання фактичної конкретної допомоги компетентним органам, яка може сприяти позбавленню злочинців доходів, здобутих злочинним шляхом, і вжиттю заходів для повернення таких доходів.

Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми, прийнята 16 травня 2005 року, у ст. 28 безпосередньо передбачає захист жертв, свідків та осіб, які співробітничать із судовими органами, включати фізичний захист, переміщення, зміну особи та допомогу в працевлаштуванні, та інші заходи, які

можуть бути необхідними для надання у випадку потреби належного захисту від імовірної помсти або залякування, особливо під час та після розслідування й кримінального переслідування правопорушників.

Усі без виключення вищезазначені принципи та правові гарантії було в свій час імплементовано у національне законодавство розвинених зарубіжних країн.

Норми Конституції, інших законів України та підзаконних актів.

Національним першоджерелом правових основ кримінальної процесуальної діяльності та забезпечення безпеки осіб, які приймають участь у кримінальному судочинстві, є *Конституція України*. Конституцією визначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3). Звідси витікає, що безпека учасників кримінального судочинства є одним із пріоритетів державної політики.

Забезпечення безпеки можна розглядати як конституційну гарантію держави, що тісно пов'язана з окремими принципами кримінального процесу. У відповідних статтях Основного закону держави відтворено ряд конституційних норм, які пов'язані з захистом життя, здоров'я, прав та законних інтересів учасників кримінального судочинства, а саме: усі громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ст. 24); кожна людина має невід'ємне право на життя (ст. 27); кожен має право на повагу його гідності (ст. 28); кожна людина має право на свободу й особисту недоторканність (ст. 29); кожному гарантується недоторканність житла (ст. 30) тощо. Конституція України є юридичною базою для забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, визначає майже всі принципи судочинства, гарантує верховенство права в державі та можливість звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини й громадянина.

У зв'язку з прийняттям 20 грудня 1990 року *Закону України «Про міліцію»* (втратив чинність) до обов'язків міліції було

віднесено забезпечувати у порядку, встановленому законодавством України, безпеку осіб, узятих під захист, у разі надходження від них заяви, звернення керівника відповідного державного органу чи отримання оперативної та іншої інформації про загрозу їх життю, здоров'ю, житлу чи майну. Окремо на міліцію покладено виконання функції щодо державного захисту суддів, працівників суду, забезпечення безпеки учасників судового процесу (ст. 10). З метою реалізації цих обов'язків міліція отримала право (п. 31 ст. 11) видавати у разі наявності небезпеки для життя і здоров'я особам, взятим під захист, відповідно до чинного законодавства зброю, спеціальні засоби індивідуального захисту та сповіщення про небезпеку, проводити негласні заходи тощо.

Невизначеність окремих положень законодавства про міліцію й необхідність законодавчого визнання оперативно-розшукової діяльності в цілому стали передумовою прийняття 18 лютого 1992 року *Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність»*. На оперативні підрозділи Законом (п. 6 ст. 7) покладено обов'язок забезпечувати із залученням інших підрозділів безпеку працівників суду і правоохоронних органів, осіб, які надають допомогу, сприяють оперативно-розшуковій діяльності, осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів цих осіб.

Серед підстав для проведення ОРД у п. 1 ч. 1 ст. 6 Закону передбачено наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, у т.ч. про реальну загрозу життю, здоров'ю, житлу, майну працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членам їх сімей та близьким родичам, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя. Важливою гарантією законності під час здійснення ОРД є прописана в Законі (ч. 10 ст. 9) заборона передавати і розголошувати відомості про заходи безпеки та осіб, узятих під захист.

Крім того, важливість прийняття зазначеного нормативного документу полягає в тому, що було нормативно врегульовано питання щодо сприяння осіб, органів та установ здійсненню ОРД,

передбачено необхідність дотримання безпеки таких осіб, вжиття заходів державного захисту, обмеження щодо розповсюдження їхніх персональних даних. Згідно ст. 11 зазначеного Закону за бажанням осіб їх співробітництво з оперативним підрозділом оформлюється із гарантуванням конфіденційності.

У п. 8 ст. 8 законодавець надав право оперативним підрозділам здійснювати проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничав з останнім, із збереженням в таємниці достовірних даних щодо їх особистості. Цей різновид професійної таємниці напряду пов'язаний з убезпеченням особи від помсти чи залякування, створення умов для безпечної участі таких осіб в якості свідків у кримінальному судочинстві.

Виходячи зі змісту ст. 13 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», негласні працівники отримали відповідні правові та соціальні гарантії: «Особа, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, перебуває під захистом держави. У разі виникнення загрози життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань оперативно-розшукової діяльності, її захист забезпечується в порядку, передбаченому частиною третьою статті 12 цього закону». Тобто, в порядку захисту працівників оперативних підрозділів. Зазначається, що в разі необхідності оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення безпеки таких осіб – зміна даних про осіб, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних.

З прийняттям у 1993 році Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» були створені умови для залучення до негласної співпраці учасників злочинних угруповань: ч. 2 ст. 14 Закону передбачає можливість часткового або повного звільнення від кримінальної відповідальності учасника організованого злочинного угруповання, якщо він в процесі ОРД, досудового слідства або судового розгляду справи сприяє викриттю інших членів організованих злочинних угруповань та вчинених ними злочинів, притягненню винних до відповідальності, відшкодуванню шкоди фізичним та юридичним особам і державі. Ст. 15 зазначеного Закону надає право використання спеціальних технічних засобів з метою забезпечення безпеки учасників

кримінального судочинства, їх близьких родичів, за їх згодою, в разі загрози заподіяння їм шкоди у зв'язку з їх участю в боротьбі з організованою злочинністю.

Особливе місце в системі правового регулювання забезпечення безпеки займає *Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»*, прийнятий 23 грудня 1993 року. Закон встановив граничний перелік осіб, які мають право на забезпечення безпеки, перелік заходів безпеки, який не є вичерпний. Необхідно звернути увагу не те, що передбачені заходи викладені безсистемно та без урахування окремих факторів і ступеню небезпеки щодо особи, узятій під захист, без урахування компетенції суб'єкта – ініціатора заходів безпеки, з ігноруванням процедури прийняття рішення про застосування заходів безпеки, особливо тих, що передбачають значні фінансові витрати. Сам Закон, прийнятий з урахуванням найвеличніших демократичних цінностей, є, по суті, одним із найкращих подібного роду законів у цивілізованих державах. Але задекларовані ним положення щодо захисту учасників кримінального судочинства не можуть бути використані на достатньому рівні, адже окремі гарантії безпеки не мають механізму практичної реалізації. Загалом, зазначений Закон визначив права і обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки, та органів, що їх здійснюють, визначив перелік та зміст заходів безпеки, певні умови застосування і скасування заходів безпеки, відповідальність за невжиття заходів безпеки.

Одночасно з розглянутим вище нормативним актом був введений в дію *Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»*, яким встановлена система особливих заходів державного захисту працівників суду і правоохоронних органів від перешкод виконанню покладених на них законом обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягань на життя, здоров'я, житло і майно зазначених осіб та їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю цих працівників.

Відповідно до ст. 2 цього Закону захисту підлягають працівники суду й правоохоронних органів, які беруть безпосередню участь відповідно у: розгляді судових справ у всіх інстанціях; провадженні і розслідуванні кримінальних справ та справ про адміністративні правопорушення; оперативно-

розшуковій діяльності; охороні громадського порядку і громадської безпеки тощо. У відповідності до ст. 5 цього Закону захист цих працівників та їхніх близьких родичів, недоторканності житла, а також збереження їх майна з урахуванням конкретних обставин забезпечується відповідними способами (заходами). Дані способи є повністю аналогічні тим, що передбачені ст. 7 Закону про забезпечення безпеки. Відмінністю є те, що сфера цього Закону поширюється не тільки на працівників суду і правоохоронних органів, що приймають участь у кримінальному судочинстві. Закон передбачає захист тих працівників, які беруть участь у провадженні справ про адміністративні правопорушення, в охороні громадського порядку і громадської безпеки, виконанні інших правоохоронних функцій.

Розглянуті вище окремі норми законодавства надають гарантії правового і соціального захисту особам, які беруть участь у кримінальному судочинстві. На реалізацію даних норм спрямовані статті *Кримінального кодексу України*:

Стаття 43 «Виконання спеціального завдання по попередженню або розкриттю злочинної діяльності організованої групи або злочинної організації», в якій зазначено, що не є злочином вимушене заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам особою, яка відповідно до закону виконувала спеціальне завдання, беручи участь в організованій групі чи злочинній організації з метою попередження чи розкриття їх злочинної діяльності. Дана особа, підлягає кримінальній відповідальності лише за вчинення у складі організованої групи чи злочинної організації особливо тяжкого злочину, вчиненого умисно і поєданого з насильством над потерпілим, або тяжкого злочину, вчиненого умисно і пов'язаного з спричиненням тяжкого тілесного ушкодження потерпілому або настанням інших тяжких або особливо тяжких наслідків.

Кримінальний кодекс України передбачає відповідальність за невжиття заходів безпеки щодо осіб, узятих під захист (ст. 380), а також за розголошення відомостей про заходи безпеки (ст. 381). КК таким чином забезпечує охорону здоров'я, життя, житла чи майна учасників кримінального судочинства, державний захист працівників суду та правоохоронних органів, чим захищає суспільні відносини в сфері кримінального судочинства.

Кримінального процесуального кодексу:

Частина 2 ст. 27 чинного КПК передбачає, що слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судові рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закриті судові засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення (ч. 7 ст. 27).

Частина 4 ст. 228 чинного КПК закріплює можливість з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, проводити впізнання в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіо спостереженням. При пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої вжито заходів безпеки, відомості про особу, взяту під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо. Відповідно до ст. 232 чинного КПК України допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб. З цією ж метою у режимі відеоконференції може здійснюватися судові провадження під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судові провадження), також допит свідка під час судового провадження з використанням технічних засобів з іншого приміщення, у тому числі за межами приміщення суду, або в інший спосіб, що унеможливорює його ідентифікацію (в т.ч. шляхом створення акустичних перешкод) та забезпечує сторонам кримінального провадження можливість ставити запитання і слухати відповіді на них (ст. 352).

Ряд статей чинного КПК надає право окремим учасникам кримінального судочинства заявляти клопотання про забезпечення безпеки. Так, свідок має право заявляти клопотання

про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом (п. 8 ч. 1 ст. 66). Потерпілий має право на забезпечення безпеки щодо себе, близьких родичів чи членів своєї сім'ї, майна та житла (п. 5 ч. 1 ст. 57). Підозрюваний, обвинувачений має право заявляти клопотання про проведення процесуальних дій, про забезпечення безпеки щодо себе, членів своєї сім'ї, близьких родичів, майна, житла тощо (п. 12 ч. 3 ст. 42). Перекладач, експерт, спеціаліст також мають право заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом (п. 4 ч. 2 ст. 68, п. 7 ч. 3 ст. 69, п. 6 ч. 4 ст. 71).

Стаття 65 чинного КПК передбачає, що свідки, що є особами, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо дійсних даних про їх особи (п. 9 ч. 2 ст. 65). Особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо цих даних (п. 10 ч. 2 ст. 65).

Норми *Кодексу України про адміністративні правопорушення* встановлюють відповідальність за розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, узятій під захист (ст. 185-11). Крім цього адміністративне законодавство створює умови для убезпечення осіб, узятих під захист, шляхом притягнення активних фігурантів (учасників злочинного угруповання) до адміністративної відповідальності за учинення правопорушень із подальшим їхнім тимчасовим затриманням у ІТТ, кімнатах для затриманих. Також для фізичного захисту осіб, яким загрожує небезпека, використовуються можливості адміністративних служб поліції.

Помста злочинців не обмежується строками кримінального процесу та може бути здійснена в УВП та СІЗО. *Закон України «Про попереднє ув'язнення»* створює умови для забезпечення безпеки осіб, узятих під варту, яких розміщують у камерах з додержанням відповідних вимог ізоляції: осіб, обвинувачених або підозрюваних у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою; осіб, які раніше працювали в ОВС, Військовій службі правопорядку ЗСУ, СБУ, прокуратурі, юстиції, ДПСУ та в суді, - окремо від інших осіб, які перебувають під вартою. Відповідно до Закону (ч. 4 ст. 8) обвинувачених або підозрюваних в одній і тій

же справі за наявності розпорядження особи або органу, у провадженні яких знаходиться справа, тримають роздільно.

Стаття 10 *Кримінально-виконавчого кодексу України* визначає право засуджених на особисту безпеку. У разі наявності небезпеки для життя і здоров'я засуджених, до яких згідно із законом у зв'язку з їх участю у кримінальному судочинстві прийнято рішення про застосування заходів безпеки, адміністрація установи виконання покарань вживає заходів безпеки щодо цих осіб. Крім того, до цих осіб можуть бути застосовані такі заходи: ізольоване тримання; переведення в іншу УВП. З метою забезпечення безпеки засуджених, персоналу колоній та інших осіб відповідно до КВК України в колоніях оперативними підрозділами УВП здійснюється ОРД, основним завданням якої є пошук і фіксація фактичних даних про протиправну діяльність окремих осіб та груп.

Норми підзаконних актів, перш за все указів Президента та постанов Кабінету Міністрів України, визначають загальні вектори та окремі особливості забезпечення безпеки. Наприклад, Постанова КМУ № 457 від 26 червня 1995 року «Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, узятих під державний захист» містить положення щодо надання позачергової житлової площі, порядок фінансування заходів безпеки, виділення резервних фондів в обласних та районних адміністраціях тощо.

Норми відомчих нормативних актів МВС та інших відомств. Відомче правове регулювання забезпечення безпеки переважно здійснюється тими нормативними документами, які регламентують ОРД та пов'язані з проведенням оперативно-розшукової діяльності.

2. СУБ'ЄКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ТИПОВИХ ПРОТИПРАВНИХ ДІЙ, ЩО СТВОРЮЮТЬ ЗАГРОЗУ ЇХНЬОМУ ЖИТТЮ, ЗДОРОВ'Ю, ЖИТЛУ ЧИ МАЙНУ

Суспільні відносини, що виникають під час діяльності із забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, носять характер правовідносин, адже вони регулюються нормами законодавства та підзаконними актами, які, в свою чергу, передбачають певні права та обов'язки відповідних суб'єктів. Для того, щоб бути суб'єктом правовідносин організація (орган) чи індивід повинні мати правосуб'єктність. Стосовно державних, громадських та інших організацій і органів, правосуб'єктність знаходить своє відображення в їхній компетенції. Компетенція як сукупність прав та обов'язків, повноважень, наданих для здійснення відповідних функцій, має суворо визначені межі та встановлюється нормативними актами.

Законодавство України називає суб'єктів правовідносин, що виникають з приводу забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, а саме, особи, які мають право на забезпечення безпеки та органи, які забезпечують безпеку.

До першої категорії осіб, які мають право на забезпечення безпеки шляхом застосування відповідних заходів, належать:

- особа, яка заявила до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брала участь чи сприяла виявленню, попередженню, припиненню або розкриттю кримінальних правопорушень;
- потерпілий та його представник у кримінальному провадженні;
- підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;
- цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням;
- свідок;

- експерт, спеціаліст, перекладач і понятій;
- члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених у попередніх пунктах, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

До органів, які забезпечують безпеку належать:

а) державні органи, які приймають рішення про застосування заходів безпеки:

- слідчий, дізнавач, прокурор, суд, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, які мають право на забезпечення безпеки;

- орган (підрозділ), що здійснює оперативно-розшукову діяльність, щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню злочинів;

- слідчий суддя у випадках, передбачених статтею 206 Кримінального процесуального кодексу України;

б) державні органи, які здійснюють заходи безпеки:

- органи служби безпеки або Національної поліції, у складі структур яких з цією метою створюються спеціальні підрозділи;

- органи і установи виконання покарань та слідчі ізолятори стосовно осіб, які тримаються в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах;

- командири військових частин стосовно здійснення заходів безпеки щодо військовослужбовців.

Виходячи з аналізу закордонної та національної правозастосовчої практики, усіх суб'єктів відносин, що виникають в процесі забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, можна умовно розділити на наступні основні категорії:

1) компетентні суб'єкти оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності, які в межах своєї компетенції, визначеної законодавством, мають можливість ініціювати та (або) провадити заходи безпеки, в т.ч. створювати умови для їхньої реалізації;

2) допоміжні суб'єкти, на які покладаються функції проведення заходів, ініційованих іншими суб'єктами відповідно до чинного законодавства;

3) учасники кримінального провадження та інші суб'єкти, що беруть участь у кримінальному судочинстві на загальних підставах (підозрюваний, обвинувачуваний, підсудний, потерпілий, свідок, поняті, особи, що володіють спеціальними знаннями й інші);

4) особливі суб'єкти кримінального провадження, які в активній формі сприяють правосуддю, через що наражаються на серйозну небезпеку (учасники процесу, що є особами, які заявили до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брали участь чи сприяли у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті кримінальних правопорушень; особи, які погодилися на співпрацю з судом і правоохоронними органами під час кримінального провадження; працівники правоохоронних органів, які виконували завдання «під прикриттям» у складі організованих злочинних угруповань).

5) члени сімей та близькі родичі осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

Розглянемо окремі категорії більш докладніше.

Компетентні суб'єкти оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності, які в межах своєї компетенції, визначеної законодавством, мають можливість ініціювати та (або) провадити заходи безпеки, в т.ч. створювати умови для їхньої реалізації. До них варто віднести таких учасників кримінально-процесуальної діяльності як слідчий, дізнавач, прокурор, суд, слідчий суддя та підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Слідчий – це службова особа органу внутрішніх справ, органу безпеки, органу, що здійснює контроль за додержанням податкового законодавства, органу державного бюро розслідувань, уповноважена в межах компетенції, передбаченої Кримінальним процесуальним кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Виходячи з положень законодавства, обсяг процесуальних повноважень і процесуальне положення слідчого не залежать від його відомчої приналежності та є однаковими.

Дізнавач – службова особа підрозділу дізнання органу Національної поліції, органу безпеки, органу Бюро економічної безпеки України, органу Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, у випадках,

установлених цим Кодексом, уповноважена особа іншого підрозділу зазначених органів, які уповноважені в межах компетенції, передбаченої цим Кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних проступків.

Кримінальний процесуальний кодекс безпосередньо не зобов'язує слідчого в певних випадках вживати заходів безпеки. Проте, з однієї сторони, ч. 2 ст. 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» зобов'язує слідчого перевірити заяву (повідомлення) про загрозу безпеці особи і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки.

З іншої сторони, ряд норм КПК України передбачає можливість для свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, перекладача, експерта, спеціаліста і інших учасників процесу заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом. Відповідно до ст. 220 КПК клопотання сторони захисту, потерпілого і його представника чи законного представника про виконання будь-яких процесуальних дій слідчий, дізнавач зобов'язаний розглянути в строк не більше трьох днів з моменту подання і задовольнити їх за наявності відповідних підстав, а про результати розгляду клопотання повідомити особу, яка заявила клопотання. Про повну або часткову відмову в задоволенні клопотання виноситься вмотивована постанова, копія якої вручається особі, яка заявила клопотання, а у разі неможливості вручення з об'єктивних причин - надсилається їй.

Отже, кримінально-процесуальний Закон не висуває до слідчого категоричної вимоги про обов'язковість у певних випадках приймати рішення про застосування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства. У КПК також не містяться критерії загроз безпеці учасників, відповідно до яких слідчий, дізнавач міг би визначати доцільність задоволення клопотань про забезпечення безпеки та прийнятті адекватних існуючим загрозам заходів безпеки. У той же час, ст. 380 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за неприйняття рішення, несвоєчасне прийняття або прийняття недостатньо обґрунтованих рішень, а також невжиття, несвоєчасне вжиття достатніх заходів для безпеки працівників

суду, правоохоронних органів або осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їхніх сімей та їхніх близьких родичів службовою особою органу, на який покладено функції забезпечення безпеки зазначених осіб, якщо ці дії спричинили тяжкі наслідки. Слідчий, дізнавач згідно ч. 2 ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» приймає рішення про застосування заходів безпеки у межах кримінального провадження. Зазначені твердження стосуються і інших суб'єктів, що згідно законодавства покликані забезпечувати безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві (прокурор, суд).

Прокурор - це Генеральний прокурор України, перший заступник, заступники Генерального прокурора України, їх старші помічники, помічники, прокурори Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, прокурори міст і районів, районів у містах, міжрайонні та спеціалізовані прокурори, їх перші заступники, заступники прокурорів, начальники головних управлінь, управлінь, відділів прокуратур, їх перші заступники, заступники, старші прокурори та прокурори прокуратур усіх рівнів, які діють у межах повноважень, визначених Кримінальним процесуальним кодексом. На прокурора законодавством покладено виконання основних притаманних йому функцій - нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування, а також підтримання державного обвинувачення в суді (ст. 121 Конституції України, ст. 5 Закону України «Про прокуратуру», ст. 36 КПК та ін.).

Прокурор, як гарант законності у кримінальному процесі, уповноважений ч. 2 ст. 36 КПК скасовувати незаконні та необґрунтовані постанови слідчих, в тому числі ті, що стосуються відмови в задоволенні клопотань учасників процесу про забезпечення безпеки. Прокурор за змістом ст. 220 КПК сам може виступати суб'єктом розгляду клопотань від сторони захисту та потерпілого під час досудового розслідування.

Незважаючи на те, що відповідно до ч. 2 ст. 3 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» прокурор покликаний приймати рішення про застосування заходів безпеки у межах кримінального провадження, у чинному КПК про це не йдеться. Хоча у п. 6 ч. 1 ст. 303 КПК робиться на це натяк, передбачаючи

можливість на досудовому провадженні оскарження рішення, дії чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки - особами, до яких можуть бути застосовані заходи безпеки, передбачені Законом.

Суддя - голова, заступник голови, суддя Верховного Суду України, Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ, Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційних судів областей, міст Києва та Севастополя, районних, районних у містах, міських та міськрайонних судів, які відповідно до Конституції України на професійній основі уповноважені здійснювати правосуддя, а також присяжний. Судова влада є незалежною, втручання будь-яких державних органів, посадових осіб в її діяльність є неприпустимим. При вирішенні справ судді керуються внутрішнім переконанням, обґрунтовуючи відповідне рішення доказами поданими сторонами у справі. Самостійність судової влади означає: суди нікому не підзвітні і мають для здійснення судових функцій усі необхідні повноваження, якими наділені законом; судові рішення не потребують попередньої згоди чи затвердження будь-якої посадової особи чи державного органу; вирок, рішення, постанова чи ухвала суду, які набрали законної сили є обов'язковими для адресатів, мають для них силу закону і є обов'язкові для виконання на території України; діяльність органів (підрозділів), що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового слідства, прокуратури не підмінє діяльність суду, а лише сприяє їй. Відокремленість судової влади означає те, що суди не входять до будь-якої іншої системи державних органів, займають особливе місце в державному механізмі.

З втіленням у життя конституційних положень встановлених ст.ст. 29, 30, 31, 32 та 55 Конституції України, повноваження суду поширилися і на досудові стадії процесу. У зв'язку з чим серед процесуалістів розповсюдження набув термін «судовий контроль на досудових стадіях». Судовий контроль зазвичай розуміють як систему передбачених кримінально-процесуальним законом знарядь, що покликані забезпечити реалізацію конституційних функцій судової влади, і в кінцевому випадку виключити незаконне та необґрунтоване обмеження прав особи у кримінальному процесі, забезпечити поновлення цих

прав у випадку їх порушення, а також компенсування їх засобом права.

Окрім цього, Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає таку функцію суду як забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Відповідно до ст. 22 цього Закону суд приймає рішення про застосування і скасування заходів безпеки. Коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист, за мотивованою ухвалою суду може проводитися закрите судове засідання. У випадках та в порядку, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, для забезпечення безпеки учасника кримінального провадження, суд за власною ініціативою або за клопотанням учасників кримінального провадження може прийняти рішення про проведення допиту учасника кримінального провадження з використанням відеоконференції при трансляції з іншого приміщення, в тому числі у спосіб, що унеможливорює ідентифікацію особи, яка дає показання.

Слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення у порядку, передбаченому цим Кодексом, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, та у випадку розгляду клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій - голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя.

Слідчий суддя забезпечує безпеку осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у випадках передбачених п.п. 6-7 ст. 206 Кримінального процесуального кодексу України. Тобто, якщо під час будь-якого судового засідання особа заявляє про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі (орган державної влади, державна установа, яким законом надано право здійснювати тримання під вартою осіб), слідчий суддя зобов'язаний зафіксувати таку заяву або прийняти від особи письмову заяву та:

1) забезпечити невідкладне проведення судово-медичного обстеження особи;

2) доручити відповідному органу досудового розслідування провести дослідження фактів, викладених в заяві особи;

3) вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи згідно із законодавством.

Слідчий суддя зобов'язаний діяти в такому порядку незалежно від наявності заяви особи, якщо її зовнішній вигляд, стан чи інші відомі слідчому судді обставини дають підстави для обґрунтованої підозри порушення вимог законодавства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державній установі.

Підрозділи, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність – це підрозділи, що визначені в ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», які мають виключне право на провадження такої діяльності.

Зазначені підрозділи також наділені відповідними правами та обов'язками щодо забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві. Зокрема, вони приймають рішення про застосування заходів безпеки щодо осіб, які брали участь або сприяли виявленню, попередженню, припиненню злочинів. Крім цього, оперативні підрозділи й самі здійснюють заходи безпеки. Найбільш розповсюдженим в оперативно-службовій діяльності ОВС є забезпечення конфіденційності даних про особу. Цей захід здійснюється переважно оперативними підрозділами щодо осіб, які на конфіденційній основі приймають участь при проведенні оперативних закупівель, контрольованих постачань, впровадженні негласних працівників в організовані злочинні угруповання. Нерозголошення відомостей про таких осіб здійснюється шляхом обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність. Ці постанови до матеріалів кримінального провадження не приєднуються, а зберігаються окремо у відповідному органі. А сама особа, взята під захист, викликається до суду виключно через орган, який здійснює заходи безпеки.

Оперативні підрозділи можуть бути ініціатором проведення заходів безпеки іншим органом, якому доручено їх здійснення. Ч.

2 ст. 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» зобов'язує оперативні підрозділи перевіряти заяву (повідомлення) про загрозу безпеці особи і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки.

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» у зв'язку із залученням осіб до виконання завдань ОРД висуває до оперативних підрозділів відповідні обов'язки:

- за бажанням осіб гарантувати конфіденційність їх співробітництву (за змістом ч. 2 ст. 11);

- угоду про сприяння ОРД укладати тільки з дієздатною особою (ч. 2 ст. 11);

- не залучати до виконання оперативно-розшукових завдань осіб, професійна діяльність яких пов'язана зі збереженням професійної таємниці, а саме: адвокатів, нотаріусів, медичних працівників, священнослужителів, журналістів, якщо таке співробітництво буде пов'язано з розкриттям конфіденційної інформації професійного характеру (ч. 4 ст. 11);

- вживати спеціальних заходів для забезпечення безпеки – зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних, в разі наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну особи, яка залучається до виконання завдань ОРД (ч. 3 ст. 13).

Зараз обов'язок щодо забезпечення конфіденційності співробітництву Законом покладається на самі оперативні підрозділи. І навіть необережний витік інформації про конфідента чи заходи безпеки у його відношенні може бути підставою для притягнення винного працівника оперативного підрозділу до кримінальної, адміністративної чи дисциплінарної відповідальності.

Особливі суб'єкти кримінального провадження, які в активній формі сприяють правосуддю (учасники процесу, що є особами, які заявили до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брали участь чи сприяли у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті кримінальних правопорушень (конфіденти); особи, які погодилися на співпрацю з правоохоронними органами під час кримінального провадження; працівники правоохоронних органів, які

виконували завдання «під прикриттям» у складі організованих злочинних угруповань).

Заходи безпеки можуть бути застосовані й до *працівників правоохоронних органів, які виконували завдання «під прикриттям» у складі організованих злочинних угруповань*. У п. 8 ст. 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» надав право оперативним підрозділам «здійснювати проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу із збереженням в таємниці достовірних даних щодо його особистості».

Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» надає гарантії соціального та правового захисту працівникам оперативних підрозділів. За наявності даних про загрозу життю, здоров'ю або майну такого працівника та його близьких родичів у зв'язку із здійсненням ним оперативно-розшукової діяльності в інтересах безпеки України, або по виявленню тяжкого та особливо тяжкого злочину, або викриттю організованої злочинної групи оперативний підрозділ зобов'язаний вжити спеціальних заходів для забезпечення їх безпеки - зміна даних про особу, зміна місця проживання, роботи і навчання, інших даних у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Мова йде також про випадки виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, що полягає у використанні штатних негласних працівників, які короткостроково (тактично) упроваджуються під легендою прикриття в організовані групи та злочинні організації.

У разі необхідності надання свідчень та участі штатних негласних працівників у кримінальному судочинстві, вони мають право на забезпечення безпеки відповідно до ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві». Відповідно до положень статті 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» не підлягають розголошенню та передачі для використання в кримінальному провадженні відомості про негласних штатних працівників, які брали участь у проведенні оперативно-розшукових заходів, дані працівників оперативно-технічних підрозділів та оперативної служби, які їх організовували, забезпечували та проводили.

Учасники кримінального провадження та інші суб'єкти, що беруть участь у кримінальному судочинстві на загальних підставах (підозрюваний, обвинувачуваний, підсудний, потерпілий, свідок, поняті, особи, що володіють спеціальними знаннями й інші).

До допоміжних суб'єктів, на які покладаються функції проведення заходів захисту, ініційованих іншими суб'єктами відповідно до чинного законодавства, слід віднести спеціальні підрозділи, створені з метою здійснення заходів безпеки у складі органів НП чи служби безпеки.

Таким чином, суб'єкти відносин у сфері забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства чітко визначені законодавством, а самі відносини мають правовий характер, регулюються нормами кримінально-процесуального та оперативно-розшукового права, виникають, розвиваються та припиняються на підставі юридичних фактів – заяв, клопотань, угод (письмових або усних), постанов чи ухвал та ін. У процесі відносин реалізуються взаємні права та обов'язки сторін, а також повноваження компетентних суб'єктів кримінального процесу та спеціальних підрозділів як суб'єктів цих відносин, спрямованих на забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Кримінальним кодексом України передбачена відповідальність за невжиття заходів безпеки щодо осіб, узятих під захист (ст. 380), а також за розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист (ст. 381), у ньому передбачається відповідальність за вчинення дій:

- насильницької спрямованості (злочинів проти життя та здоров'я особи): умисне вбивство (ст. 115), доведення до самогубства (ст. 120), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121), побої і мордування (ст. 126), катування (ст. 127), погроза вбивством (ст. 129) та ін.;

- злочинів проти волі, честі та гідності особи: незаконне позбавлення волі або викрадення людини (ст. 146), торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини (ст. 149);

- злочинів проти особистих прав людини і громадянина: порушення недоторканості житла (ст. 162), порушення недоторканості приватного життя (ст. 182);

- злочинів проти власності: умисне знищення або пошкодження майна (ст. 194), погроза знищення майна (ст. 195);

- злочинів проти правосуддя: перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386), розголошення даних досудового розслідування (ст. 387), погроза або насильство щодо захисника чи представника особи (ст. 398), погроза або насильство щодо судді, народного засідателя чи присяжного (ст. 377) та ін. Передбачаючи склади зазначених злочинів, законодавство забезпечує кримінально-правову охорону здоров'я, життя, житла чи іншого майна учасників кримінального судочинства, державний захист працівників суду та правоохоронних органів, чим захищає суспільні відносини в сфері кримінального судочинства.

Дуже часто загроза безпеці виникає внаслідок перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК). Власне недопущення надання свідчень у переважній більшості випадків є основною метою осіб, які протидіють здійсненню кримінального провадження. Об'єктивна сторона зазначених дій полягає в активній поведінці особи – діях, що здійснюються в одній з таких форм:

- перешкоджання з'явленню вищезазначених осіб в органи досудового розслідування чи до суду;

- примушування свідка, потерпілого, експерта до відмови від давання або до давання завідомо неправдивих показань чи висновку шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна цих осіб чи їх близьких родичів або розголошенням відомостей, що їх ганьблять;

- підкуп цих осіб з метою їх нез'явлення до відповідних органів чи з метою їх схиляння до відмови від давання або до давання завідомо неправдивих показань чи висновку;

- погроза вбивством, насильством, знищенням майна чи розголошенням ганебних відомостей щодо цих осіб із помсти за надані ними раніше показання чи висновки.

Перешкоджання припускає активну протидію особам з'явитися за викликом до судово-слідчих органів, яка здійснюється або шляхом створення різних перешкод (відібрання одягу, зачинення у приміщенні тощо), або шляхом психічного впливу (погрози) на свідомість та волю цих осіб чи їх близьких родичів. Психічний вплив на свідка, потерпілого чи експерта

охоплюється (за винятком погрози вбивством) ознаками ст. 386 КК України. Якщо перешкоджання проявляється через погрозу вбивством або фактичне застосування фізичного насильства чи знищення майна, вчинене слід кваліфікувати не тільки за ст. 386 КК України, а й за статтями, що передбачають відповідальність за злочини проти життя, здоров'я або власності.

Примушування – це такий психічний вплив на свідомість та волю осіб, зазначених у ст. 386 КК України, який спрямований на схиляння їх до відмови від давання або до давання завідомо неправдивих показань чи висновку і здійснюється шляхом погрози вбивством, насильством, знищенням майна або розголошенням відомостей, що ганьблять потерпілого. Такі способи примушування, як погроза насильством, знищенням майна, охоплюються ознаками ст. 386 КК України, а примушування шляхом погрози вбивством (якщо були реальні підстави побоюватися реалізації цієї погрози) утворює ідеальну сукупність злочинів, які підлягають кваліфікації за ст. 386 і відповідною частиною ст. 129 КК України. За сукупністю слід кваліфікувати і погрозу вбивством щодо свідка, потерпілого, експерта або їх близьких родичів, яка висловлювалася з мотивів помсти за раніше надані показання чи висновок. Погроза розголошенням відомостей, що ганьблять потерпілого чи його близьких (шантаж), кваліфікується лише за ст. 386 КК України і є залякуванням розголошенням таких відомостей, які, на думку самого потерпілого, принижують його честь та гідність і які він бажає зберегти у таємниці. Примушування до давання неправдивих показань є закінченим діянням, коли висловлена погроза, або здійснені інші діяння, що цю погрозу виражають. На наш погляд, такими діяннями є всілякі спроби заставити замислитися особу над можливими негативними наслідками надання нею свідчень.

Протиправний вплив на потерпілих, свідків та інших учасників кримінального судочинства веде до необ'єктивності кримінального судочинства, невстановленню істини та перекручуванню фактів, здебільшого спонукає до надання неправдивих свідчень.

Потрібно зазначити, що протиправні дії відносно учасників кримінального судочинства, спрямовані на перешкоджання надання ними свідчень, вчиняються не тільки під час

кримінального провадження, а і на етапі підготовки та вчинення злочинів, а також під час виконання та після виконання вироку суду. Ці особливості мають бути обов'язково враховані при побудові національної стратегії державного захисту учасників кримінального судочинства.

Неналежне забезпечення захисту свідків, потерпілих та інших учасників кримінального процесу негативно впливає на систему кримінального судочинства, провокує учинення злочинів проти правосуддя. За сучасних умов ухилення учасників кримінального провадження від надання свідчень, а також від співпраці з органами досудового розслідування має розглядатися як результат протиправного впливу та перевірятися у кожному випадку.

3. ПРОЦЕС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ІНШИХ ОСІБ В ІНТЕРЕСАХ ПРАВОСУДДЯ

Аналізуючи положення чинного законодавства, можна припустити, що забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства – цілеспрямований процес, який складається з окремих стадій, до якого у разі необхідності залучаються визначені суб'єкти. Виходячи з аналізу конструкції Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» доцільно виділити наступні стадії цього процесу:

1. Отримання та перевірка даних, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки.

2. Прийняття рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки.

3. Здійснення заходів безпеки.

4. Скасування заходів безпеки.

Отримання та перевірка даних, що свідчать про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки.

Законодавець чітко визначив підстави і приводи для вжиття заходів забезпечення безпеки, адже для прийняття будь-якого процесуального рішення у кримінальному провадженні потрібні приводи і підстави. Так, підставою для вжиття заходів забезпечення безпеки осіб, які мають право на забезпечення безпеки, є дані, що свідчать про наявність реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу і майну.

Приводом для вжиття заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів може бути:

а) заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича;

б) звернення керівника відповідного державного органу;

в) отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

Перші два приводи у формі заяви чи звернення мають місце під час кримінального провадження на стадіях досудового розслідування чи судового розгляду. На цих стадіях державними органами, які приймають рішення про застосування заходів безпеки, є слідчий, дізнавач, прокурор, суд, у провадженні яких знаходяться кримінальні провадження щодо кримінальних правопорушень, у розслідуванні чи судовому розгляді яких брали або беруть участь особи, які мають право на забезпечення безпеки. Ці ж суб'єкти уповноважені приймати заяви та звернення про загрозу життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, які мають право на забезпечення безпеки.

Отримання оперативної та іншої інформації про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, які мають право на забезпечення безпеки, може відбуватися як під час кримінального провадження, так і під час здійснення оперативно-розшукової діяльності. Орган (підрозділ), що здійснює оперативно-розшукову діяльність щодо осіб, які беруть участь або сприяють виявленню, попередженню, припиненню злочинів, повинен з'ясовувати наявність таких загроз, вчасно приймати рішення про застосування заходів безпеки.

Така інформація може бути отримана під час:

- оперативного обслуговування певної території або об'єктів;
- провадження по заведеній оперативно-розшуковій справі, що забезпечена негласними працівниками;
- оперативного супроводження кримінального провадження.

Відомчі накази МВС України визначають, що у разі встановлення фактичних даних, що вказують на ознаки готування до вчинення злочину проти життя, здоров'я, житла, майна працівників суду і правоохоронних органів у зв'язку з їх службовою діяльністю, а також осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві, членів їх сімей та близьких родичів, оперативними підрозділами здійснюється комплекс заходів, спрямованих на запобігання та припинення протиправних дій і забезпечення безпеки вказаних осіб. Керівник оперативного підрозділу, який виявив вищезазначені фактичні дані, організує їх перевірку з метою встановлення реального існування загрози вказаним категоріям осіб та причинного зв'язку між готуванням до злочину, участю особи в кримінальному судочинстві чи

службовою діяльністю працівника суду і правоохоронних органів.

Перевірка даних, що свідчать про загрозу життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки, є обов'язковим елементом, що визначає якість отриманої інформації та можливість її подальшого використання. Якщо взяти до уваги такі наслідки процесу забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства як залучення значних сил та засобів, відволікання правоохоронців від повсякденних завдань, великі фінансові витрати, то якісній перевірці повинна приділятися значна увага.

Тому Закон категорично зобов'язує компетентні суб'єкти здійснювати перевірку. Орган, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, зобов'язані перевірити заяву (повідомлення) і, тільки після цього, в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки. З іншої сторони, оперативний підрозділ при надходженні оперативної інформації про загрозу особі, яка має право відповідно до Закону на забезпечення безпеки як учасник кримінального судочинства, також зобов'язаний перевірити цю інформацію. Згідно ч. 2 ст. 20 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» вона є приводом для вжиття заходів забезпечення безпеки.

У будь-якому разі під час перевірки мають бути встановлені дані, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, які мають право на забезпечення безпеки. Бо це є підставою для вжиття заходів безпеки. Реальність загрози встановлюють у кожному окремому випадку, виходячи з конкретних обставин з урахуванням як об'єктивного, так і суб'єктивного критеріїв (дати, часу, змісту, способу, інтенсивності погроз; даних, що характеризують особу, яка їх висловлює; стосунків останньої з особою, яка бере участь у судочинстві, тощо). Під час визначення реальності відповідної загрози слід брати до уваги як характер вчиненого злочину, так і характеристику особи (осіб) підозрюваного (обвинуваченого) та її оточення.

Загалом можна виділити наступні напрямки перевірки оперативної інформації про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки:

- перевірка безпосередньо оперативним працівником шляхом особистого спостереження за відповідними особами та їх діями з застосуванням методів особистого пошуку, розвідувального опитування, оперативного огляду тощо;
- перевірка через негласних працівників з розшифровкою або без розшифровки справжнього об'єкту зацікавленості;
- перевірка шляхом проведення оперативних установок;
- перевірка через оперативні обліки, матеріали, зібрані представниками органів державної влади та місцевого самоврядування, кримінальних та адміністративних проваджень.

Перевірка даних про загрозу безпеці може здійснюватися як у процесі оцінки первинної інформації, так і по оперативно-розшукових справах, що забезпечені негласним апаратом (особи, які мають право на забезпечення безпеки). З метою отримання та перевірки подібної інформації та документування протиправної діяльності нормативними актами передбачена можливість проведення оперативно-розшукових заходів, в т.ч. оперативно-технічних.

Після перевірки та підтвердження даних про загрозу безпеці ті особи, які замислювали нанесення шкоди життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки, повинні стати об'єктами пильної оперативної уваги, а по зібраним матеріалам приймається рішення у відповідності з нормативними актами, в тому числі про:

- здійснення попереджувально-профілактичних заходів стосовно окремих осіб або груп;
- документування протиправних дій конкретних осіб, обґрунтовано підозрюваних у підготовці та вчиненні злочинів щодо осіб, які мають право на забезпечення безпеки тощо.

Прийняття рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки.

Стаття 22 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» визначає порядок прийняття рішення про застосування і скасування заходів безпеки. Орган, який здійснює оперативно-розшукову

діяльність, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя, суд, одержавши заяву або повідомлення про загрозу безпеці особи, яка має право на забезпечення безпеки, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше трьох діб, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки. На своє рішення вони приймають мотивовану постанову чи ухвалу і передають її для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки. Ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання вказаними органами.

Здійснення заходів безпеки.

Звичайно ж, якщо заходи безпеки вимагають від компетентного суб'єкта застосування значних сил та засобів, часу, фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, то доцільно доручити їх проведення визначеному суб'єкту.

У такому разі орган, якому доручено здійснення заходів безпеки, встановлює перелік необхідних заходів і способів їх реалізації, керуючись при цьому конкретними обставинами справи і необхідністю усунення існуючої загрози. Про заходи безпеки, умови їх здійснення та правила користування майном або документами, виданими з метою забезпечення безпеки, повідомляється особа, взята під захист.

Закон зобов'язує орган, який здійснює заходи, про вжиті заходи безпеки та їх результати інформувати слідчого, прокурора, суд, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження, а також слідчого суддю, якщо рішення про застосування заходів безпеки приймалося ним, а в разі усунення загрози подавати відповідному органу за місцем перебування особи, взятої під захист, клопотання про скасування заходів безпеки.

Законом передбачено, що орган, який здійснює заходи безпеки, і особа, яка береться під захист, можуть укласти договір про умови застосування цих заходів та відповідальність сторін. Проте, слід підкреслити, що якщо держава через компетентні органи витрачає на особу шляхом здійснення заходів безпеки значні фінансові кошти, то договір про застосування цих заходів має бути укладений обов'язково. У цілому кожна така угода, яку обов'язково підписує свідок, встановлює обов'язки поміщеної під захист особи.

Скасування заходів безпеки.

За наявності підстав для скасування заходів забезпечення безпеки органом, який здійснює оперативно-розшукову діяльність, слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом виноситься мотивована постанова чи ухвала про їх скасування, яка письмово доводиться до відома особи, яка взята під захист. Це рішення може бути оскаржено зацікавленою особою прокурору або до відповідного вищого органу, що забезпечує безпеку.

Закон визначає підстави і приводи для скасування заходів безпеки. Так, підставою для скасування заходів безпеки, що здійснюються відповідно до Закону, може бути:

- а) закінчення строку конкретного заходу безпеки;
- б) усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, взятих під захист;
- в) систематичне невиконання особою, взятою під захист, законних вимог органів, що забезпечують безпеку, якщо ця особа письмово була попереджена про можливість такого скасування.

Приводом для скасування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів може бути:

- а) заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича, щодо якого були застосовані заходи безпеки;
- б) отримання достовірної інформації про усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

Проте слід зазначити, що немає необхідності у скасуванні окремих заходів безпеки. Так, зайве скасовувати заходи безпеки у разі, коли причетним до протиправної діяльності особам (фігурантам) залишилася невідома особистість, яка сприяла у виявленні чи розкритті злочину, брала участь у кримінальному провадженні під псевдонімом. Іншими словами, не потрібно скасовувати заходи, націлені на забезпечення конфіденційності даних про особу, яка взята під захист.

Вищезазначене дає можливість зробити певні висновки.

Структурно забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства являє собою урегульований нормами права процес, який спрямований на захист життя, здоров'я, житла та майна цих осіб від протиправних посягань з метою створення необхідних

умов для належного відправлення правосуддя та який складається з визначених стадій, кожна з яких характеризуються наявністю безпосередніх завдань, відповідного кола суб'єктів, процесуальними документами (заяви, мотивовані постанови, клопотання тощо):

- отримання та перевірка даних, що свідчать про наявність загрози життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки.

- прийняття рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки.

- здійснення заходів безпеки.

- скасування заходів безпеки.

Сукупність цих стадій утворюють структуру забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

4. РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ТА ІНШИХ ОСІБ В ІНТЕРЕСАХ ПРАВОСУДДЯ У ДІЯЛЬНОСТІ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

До найбільш розповсюджених у діяльності органів досудового розслідування та оперативних підрозділів Національної поліції України відносяться заходи безпеки, що пов'язані із забезпечення конфіденційності інформації про учасників процесу. На спрямованість процесу забезпечення безпеки та коло задіяних суб'єктів впливає поінформованість осіб, причетних до протиправної діяльності, (фігурантів) про особистість учасників процесу, інших даних про нього. З тактичної точки зору, якщо така особистість залишається невідомою, то пріоритетне значення має проведення заходів, спрямованих на захист персоніфікованої інформації, недопущення її витоку, втрати, запобігання будь-якого контактування особи з іншими учасниками кримінального провадження, що може її викрити. Проведення заходів безпеки, націлених на забезпечення конфіденційності не потребує залучення значних сил та засобів, спеціальних підрозділів, запровадження якихось довгострокових програм, адже ці завдання в змозі самотійно виконати компетентні суб'єкти кримінального процесу. Тим самим забезпечується не тільки економія фінансових ресурсів та коштів державного бюджету, а і надійна безпека осіб, узятих під захист.

Серед усієї сукупності заходів безпеки, націлених на забезпечення конфіденційності, можна виділити заходи:

- 1) спрямовані на захист персональних даних осіб, узятих під захист, та іншої інформації, що може їх викрити;
- 2) спрямовані на унеможливлення контактування особи, узятої під захист, з іншими учасниками під час кримінального провадження та її ідентифікації за зовнішніми ознаками.

Застосування подібного роду заходів безпеки більш характерно щодо осіб, які або на негласній (конфіденційній) основі брали участь чи сприяли виявленню, попередженню, припиненню або розслідуванню кримінальних правопорушень

(негласних працівників, конфіденційних співробітників), або ж стали свідками злочинів, відомості про яких є невідомими для фігурантів по кримінальному провадженню, або стали випадковими свідками

Відомості про учасників процесу, яким забезпечується конфіденційність, є інформацією з обмеженим доступом, що обертається у середовищі судово-правоохоронних органів, а значить є різновидом публічної інформації згідно законодавства. Однак, окрема така інформація охороняється законодавством про державну таємницю (ст. 1), а її зміст міститься у Зводі відомостей, що становлять державну таємницю. Зокрема, п. 4.2.1 ЗВДТ має наступний зміст: «відомості за окремими показниками про причетність до співробітництва, факт (незалежно від часу), плани залучення до співробітництва на конфіденційній основі для виконання завдань оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності особи, що дають змогу її ідентифікувати» (п. 4.2.1). Інформації, отриманої від негласних працівників, також обирається відповідний ступінь секретності, а сама вона фіксується у матеріалах справ оперативного обліку. Згодом, такій інформації може бути наданий статус свідчень, а відповідним негласним працівникам – свідків. За загальним правилом, у зв'язку з участю негласного працівника у кримінальному процесі має бути забезпечений статус конфіденційності, бо ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» вимагає цього. Це висуває обов'язкову вимогу відносно участі такої особи у кримінальному процесі – повинна бути забезпечена повна анонімність.

У цілому, на захист персональних даних осіб, узятих під захист, та іншої інформації, що може їх викрити, спрямовані окремі норми КПК та Закону про забезпечення безпеки. Виходячи з їх змісту виділити перелік відповідних заходів, що проводяться із зазначеною метою:

1) обмеження відомостей про особу в матеріалах перевірки, а також протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження, заміни прізвища, імені, по батькові в цих документах псевдонімами за постановою органу, що здійснює ОРД, слідчого, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних (п. а ст. 15);

2) нерозголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання (п. в ст. 15);

3) виклику до суду цієї особи виключно через орган, який здійснює заходи безпеки (п. г ст. 15);

4) накладення тимчасової заборони на видачу відомостей про особу, взяту під захист, адресними бюро, паспортними службами, підрозділами патрульної поліції, довідковими службами АТС та іншими державними інформаційно-довідковими службами (п. д ст. 15).

Підрозділ, що здійснює ОРД, слідчий, дізнавач, прокурор, слідчий суддя або суд, прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, виносить мотивовану постанову, ухвалу про заміну прізвища, імені, по батькові особи, взятої під захист, на псевдонім відповідно до ст.ст. 15, 22 Закону про забезпечення безпеки. Надалі у процесуальних документах зазначається лише псевдонім, а справжнє прізвище, ім'я, по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних (ст. 52-3).

Ця постанова (ухвала) до матеріалів справи не приєднується, а зберігається окремо в органі, у провадженні якого знаходиться кримінальне провадження (п. а ст. 15). Зважаючи на те, що відомості про заходи безпеки та справжні відомості про осіб є інформацією з обмеженим доступом, то у разі заміни прізвища особи на псевдонім з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих дій та інші документи, в яких зазначено достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів справи додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім.

Чинний КПК у ст. 65 передбачає, що свідки, що є особами, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо дійсних даних про їх особи; інші особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо цих даних (п. 9-10 ч. 2 ст. 65).

Також коректно сформульовані положення ст. 272 чинного КПК відносно особи, яка виконує спеціальне завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної

організації. Чітко визначено, що ця НСРД здійснюється із збереженням у таємниці достовірних відомостей про таку особу. На практиці це положення зобов'язує слідчих і прокурорів виносити постанови про забезпечення безпеки таких осіб та збереження у таємниці достовірних відомостей про них. Цього вимагає і ч. 2 ст. 256 КПК, що зобов'язує проводити допит осіб, які були залучені до проведення НСРД, із збереженням у таємниці відомостей про них та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом.

Маємо розтлумачити, що у даному випадку маються на увазі заходи безпеки, передбачені п. ж) ч. 1 ст. 7 та ст. 15 Закону про забезпечення безпеки. Тобто заходи безпеки, спрямовані на забезпечення конфіденційності відомостей про особу.

Чинний КПК України також передбачає можливість допиту в якості свідків штатних негласних працівників оперативних підрозділів, перш за все працівників підрозділів оперативно-технічних заходів та оперативної служби НП. Відповідно до ст. 252 КПК (фіксація ходу і результатів НСРД) відомості про осіб, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки, можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таких осіб у порядку, визначеному законодавством. Ч. 2 ст. 256 КПК передбачає можливість допиту в якості свідків осіб, які проводили НСРД або були залучені до їх проведення. Допит цих осіб може відбуватися із збереженням у таємниці відомостей про цих осіб та із застосуванням щодо них відповідних заходів безпеки, передбачених законом.

Можливість встановлення стороною захисту особистості осіб, узятих під захист, реально існує при проведенні слідчих дій у межах кримінального провадження. Якщо особа і бере участь у кримінальному судочинстві під вигаданими анкетними даними (псевдонімом), то розкрити її перед стороною захисту може навіть необережно випущена інформація про певні обставини, що підлягають встановленню в межах кримінального провадження, в тому числі ті, що характеризують взаємовідносини особи, узятої під захист, з підозрюваним (обвинуваченим). Нажаль, зміст ст. 65 чинного КПК передбачає лише заборону допиту щодо даних про особистість такої особи: «свідки, що є особами, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо

дійсних даних про їх особи» (п. 9 ч. 2 ст. 65). КПК також передбачає, що особи, які мають відомості про дійсні дані про осіб, до яких застосовані заходи безпеки, не можуть бути допитані щодо цих даних (п. 10 ч. 2 ст. 65).

Проблема забезпечення анонімності пов'язана із проведенням і інших заходів. Такий захід безпеки як *нерозголошення будь-яким способом дійсних анкетних даних про осіб*, які взяті під захист і підлягають виклику в судове засідання, здійснюється шляхом позначення у списку осіб, які підлягають виклику в судове засідання, вигаданих та наданих раніше анкетних даних (псевдоніму). Відповідно до ст. 315 КПК при вирішенні питань, пов'язаних з підготовкою до судового розгляду, суд з'ясовує питання про склад осіб, які братимуть участь у судовому розгляді. Суд здійснює судовий виклик учасників кримінального провадження, участь яких у судовому провадженні є обов'язковою (ч. 2 ст. 134). У практичній діяльності органів судової влади із здійсненням цього заходу безпеки практично ніколи не виникає проблемних питань. Особа викликається до суду виключно через орган, який здійснює заходи безпеки (п. 7 ст. 15), а замість її адреси зазначають назву органу, який здійснює заходи безпеки щодо неї, та його адресу.

Заходи, спрямовані на унеможливлення контактування особи, узятої під захист, з іншими учасниками кримінального провадження та її ідентифікації за зовнішніми ознаками, передбачені окремими положеннями КПК та Закону про забезпечення безпеки. Ними є наступні:

1) проведення упізнання особи поза візуальним та аудіоспостереженням того, кого впізнають, з дотриманням вимог кримінального процесуального законодавства (п. 6 ст. 15; ч. 4 ст. 228);

2) проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування зі змінами зовнішності і голосу особи, якій забезпечується захист (ч. 1 ст. 232];

3) судове провадження у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення зі змінами зовнішності і голосу особи, якій забезпечується захист (ч. 1 ст. 336);

4) закрите судове засідання (ст. 16; 20, ст. 27).

Частина 4 ст. 228 чинного КПК закріплює можливість з метою забезпечення безпеки особи, яка впізнає, проводити

впізнання в умовах, коли особа, яку пред'являють для впізнання, не бачить і не чує особи, яка впізнає, тобто поза її візуальним та аудіоспостереженням. Також, відповідно до положень цієї статті при пред'явленні особи для впізнання особі, щодо якої вжито заходів безпеки, відомості про особу, взяті під захист, до протоколу не вносяться і зберігаються окремо (ч. 5 ст. 228). Але зазначимо, що навряд чи є необхідність у тому, щоб не вносити до протоколу справжні відомості про особу. Адже, як було розглянуто вище, взятим під захист особам у протоколах слідчих дій та інших матеріалах кримінального провадження справжнє прізвище, ім'я, по батькові замінюється псевдонімами (за постановою органу, що здійснює ОРД, слідчого, прокурора або за ухвалою слідчого судді, суду про зміну анкетних даних) (п. а ст. 15). Тож, як бачимо, спостерігається певна невідповідність норм КПК України та Закону про забезпечення безпеки.

Додатково ч. 1 ст. 232 КПК України передбачає *проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції* під час досудового розслідування. Допит осіб, впізнання осіб чи речей під час досудового розслідування можуть бути проведені у режимі відеоконференції при трансляції з іншого приміщення (дистанційне досудове розслідування) у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб. Особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо було б упізнати (ч. 10 ст. 232). Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 336 КПК України з метою забезпечення безпеки осіб судове провадження може здійснюватися у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення, у тому числі, яке знаходиться поза межами приміщення суду (дистанційне судове провадження). При цьому особа, якій забезпечується захист, може бути допитана в режимі відеоконференції з такими змінами зовнішності і голосу, за яких її неможливо впізнати (ч. 8 ст. 336). Аналізуючи зміст зазначених норм КПК чітко убачається дублювання одних і тих самих положень, але на різних стадіях кримінального судочинства. Також цікавить питання співвідношення заходу, що проводиться поза візуальним та аудіо-спостереженням того, кого впізнають, та заходу в режимі відеоконференції.

Доволі ефективним та часто використовуваним на практиці заходом безпеки є *закрите судове засідання*. Частина 2 ст. 27

КПК передбачає, що слідчий суддя, суд може прийняти рішення про здійснення кримінального провадження у закритому судовому засіданні впродовж усього судового провадження або його окремої частини у випадку необхідності забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному провадженні, а також якщо здійснення провадження у відкритому судовому засіданні може призвести до розголошення таємниці, що охороняється законом. Якщо судовий розгляд відбувався у закритому судовому засіданні, судові рішення проголошується прилюдно з пропуском інформації, для дослідження якої проводилося закрите судові засідання та яка на момент проголошення судового рішення підлягає подальшому захисту від розголошення (ч. 7 ст. 27). У ході судового слідства по справах, пов'язаних з проведенням оперативними підрозділами заходів із залученням негласних працівників, останні викликаються в суд. Наприклад, така ситуація характерна при розгляді кримінальних проваджень, розпочатих за результатами документування незаконного обігу наркотиків і проведення оперативних закупівель, коли стосовно даної особи приймаються відповідні заходи безпеки, найпоширеніші з яких: заміна справжніх прізвища, імені, по батькові псевдонімами та закрите судові засідання.

Таким чином, застосування заходів, спрямованих на забезпечення конфіденційності відомостей про учасників кримінального судочинства, виправдано у тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що обвинуваченим (стороні захисту) та (або) громадськості невідома особистість учасника кримінального судочинства або окремі відомості про нього і які не можуть стати відомими за умови додержання відповідного режиму конфіденційності. Застосування подібного роду заходів на умовах повної анонімності доцільно щодо осіб: які на конфіденційній основі сприяли правоохоронним органам (позаштатні негласні працівники, конфіденційні співробітники); є штатними негласними працівниками оперативних підрозділів; стали випадковими свідками злочинів або є такими учасниками, ідентифікація яких є вкрай ускладненою для осіб, причетних до протиправної діяльності.

Практика роботи органів досудового розслідування по кримінальним провадженням засвідчує, що особистість учасників

процесу, яким загрожує небезпека, найчастіше є відомою для підозрюваних і обвинувачених (стороні захисту). Тому забезпечити безпеку таких осіб стає можливим шляхом застосування до них таких заходів безпеки, що спрямовані на особисту охорону, охорону житла та майна та інших заходів, що спрямовані на недопущення фізичного та психологічного впливу на особу. У абсолютній більшості випадків зазначені заходи проводяться підрозділами судової міліції за постановами слідчого, прокурора чи ухвалою суду. До того ж у тих випадках, коли стороні захисту та (або) громадськості стає відома особистість учасника процесу, якому до цього забезпечувалася конфіденційність, на перший план також висувається швидке прийняття заходів безпеки, спрямованих на його охорону.

В Україні серед законодавчо визначених заходів із охорони осіб, узятих під захист, необхідно виділити:

1) заходи безпеки, що здійснюються спеціальними підрозділами судової міліції відповідно до Закону про забезпечення безпеки:

- особиста охорона, охорона житла і майна (ст. 8);
- видача спеціальних засобів індивідуального захисту і сповіщення про небезпеку (ст. 9);
- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження (проводиться судовою міліцією вкрай рідко) (ст. 10);

2) процесуальні дії та можливості, що реалізуються слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом відповідно до КПК:

- допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ч. 1 ст. 225 КПК);
- проведення упізнання особи поза її візуальним та аудіо-спостереженням без забезпечення конфіденційності відомостей про особу, яка впізнає (ч. 4 ст. 228 КПК);
- проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції (ч. 1 ст. 232 КПК);
- судові провадження у режимі відеоконференції під час трансляції з іншого приміщення (дистанційне судові провадження) (ч. 1 ст. 336 КПК);
- допит за запитом компетентного органу іноземної держави шляхом проведення відео- або телефонної конференції, а також

допит за запитом компетентного органу України щодо особи, яка перебуває за кордоном (ст. 567 КПК);

- застосування окремих заходів забезпечення кримінального провадження до підозрюваного, обвинуваченого, що унеможлиблюють протиправний вплив з їхнього боку на інших учасників (відсторонення від посади (ст. 154 КПК), домашній арешт (ст. 181 КПК), тримання під вартою (ст. 183 КПК);

- зобов'язання підозрюваного, обвинуваченого при обранні запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, утримуватися від спілкування із визначеною особою, відвідування визначених місць, не відлучатися із конкретного населеного пункту, носити електронний засіб контролю (ч. 5 ст. 194 КПК);

- використання технічних засобів контролю і прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, проведення інших НСРД з метою попередження та викриття протиправних дій щодо осіб, узятих під захист (ст.ст. 263, 264, 270, 271 та ін. КПК).

Відповідно до ч. 2 ст. 7 Закону про забезпечення безпеки з урахуванням характеру і ступеня небезпеки для життя, здоров'я, житла та майна осіб, узятих під захист, можуть здійснюватися заходи безпеки, що не передбачені законом. Наприклад, з метою охорони учасників процесу можуть бути прийняті наступні заходи, які мають місце у поодиноких випадках забезпечення безпеки на практиці:

- тимчасове проживання у службовому приміщенні ОВС;
- негайне короткочасне переселення;
- заміна номерів квартирних телефонів, державних номерних знаків транспортних засобів;
- індивідуально-профілактичні заходи відносно осіб, щодо яких отримана інформація про можливість учинення ними протиправних дій у відношенні учасників кримінального судочинства, посягання на їхнє житло чи майно;
- регулярне патрулювання біля будинку учасника кримінального судочинства; фінансова допомога тощо.

У ч. 1 ст. 8 Закону про забезпечення безпеки [25] визначено, що у разі необхідності органами, які забезпечують безпеку, здійснюються особиста охорона, охорона житла і майна осіб, узятих під захист. Під житлом фізичної особи слід розуміти

житловий будинок, квартиру, інші приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них

Слід зазначити, що постійна фізична охорона та супровід особи є одним з тих заходів, що створює суттєві незручності для НП. Адже до проведення заходу керівництву НП доводиться залучати працівників міліції, відволікати останніх від виконання ними їхніх прямих повсякденних обов'язків та оперативно-службових завдань. Тимчасове встановлення в житлі взятої під захист особи додаткових систем безпеки, охоронно-пожежної сигналізації, посилених (броньованих) дверей, загорож тощо також вимагає залучення людських та фінансових ресурсів.

Тому за кордоном одним з широко використовуваних заходів є організація для потерпілого чи свідка тимчасового проживання в безпечному місці. У деяких випадках місце проживання знаходиться в спеціально виділених житлових будинках, де свідок може прийти в себе і куди доступ дозволено тільки групам підтримки (як, наприклад, представникам неурядових організацій, соціальним працівникам та медичному персоналу). У деяких країнах навіть побудовані секретні об'єкти для короткострокового захисту свідків на період дачі показань або до переїзду на нове постійне місце проживання.

Можна стверджувати, що державний захист учасників кримінального судочинства буде найбільш ефективним при комплексному підході, за якого слідчим, прокурором або судом спочатку запроваджуються заходи безпеки, спрямовані на охорону життя, здоров'я, житла та майна, чи заходи, націлені на забезпечення конфіденційності, а вже потім, у разі необхідності та недостатності раніше прийнятих мір, запроваджуються кардинальні процедури переселення, зміни особистих даних або, навіть, зовнішності.

Заходи в межах таких програм є крайніми й застосовуються слідчим, прокурором або судом лише тоді, коли загроза життю свідка чи іншого учасника кримінального судочинства не може бути нейтралізована шляхом організації його тимчасового перебування у безпечному місці, чи шляхом його тимчасової фізичної охорони, індивідуально-профілактичного впливу на правопорушників або іншими альтернативними способами. До таких «крайніх» заходів відповідно до Закону про забезпечення безпеки:

- переселення в інше місце проживання (п. е ст. 7);
- заміна документів та зміна зовнішності (25, п. г ст. 7);
- зміна місця роботи або навчання (п. д ст. 7).

Згідно українського законодавства вищезазначені заходи безпеки проводяться тільки у виняткових випадках за наявності обставин, коли загроза життю та безпеці особи, взятої під захист, не може бути усунута іншими заходами (ч. 3 ст. 13),

Заміна документів як окремий захід не є самоціллю і зазвичай у вітчизняній та зарубіжній практиці передуює переселенню учасника процесу в інше місце проживання. Згідно Закону про забезпечення безпеки заміна документів, що посвідчують особу, інших документів особи, взятої під захист, можуть бути проведені у разі необхідності (ст. 11), а підставами для проведення такої заміни можуть бути: клопотання взятої під захист особи, згода такої особи, санкція прокурора чи ухвала суду (ч. 3 ст. 13). У практичній діяльності за постановою (рішенням) компетентного суб'єкта, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, відповідними підрозділами для особи створюється новий комплект персональних даних, за допомогою яких її справжня особистість маскується шляхом видачі особистих документів на інше ім'я, переселення в інший географічний район і надання вигаданої біографії.

Зміна зовнішності як захід забезпечення безпеки застосовується з метою унеможливлення ідентифікації особистості взятої під захист особи, впізнання цієї людини причетними до протиправної діяльності чи сторонніми особами за зовнішніми ознаками. Законодавства багатьох країн дозволяють застосовувати пластичні операції для створення нового обліку учасника кримінального судочинства шляхом зміни певних рис обличчя, видалення особливих прикмет та ін.

Переселення в інше місце проживання є одним з найпроблемніших заходом безпеки в Україні. Це пов'язане з обмалюю державних ресурсів для реалізації даного заходу та недосконалість механізму його реалізації. Цей захід займає центральне місце в системі довгострокового повномасштабного забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства в різних країнах світу. Найперша програма захисту свідків США історично починала функціонувати саме за рахунок переселення в інше місце проживання зі зміною ім'я та інших особистих

даних. Найчастіше у закордонній практиці заходи із переселення *йменують довгостроковими чи кардинальними заходами безпеки, програмами захисту свідків*. Реалізація таких програм (заходів) відбувається поза межами кримінального процесу, але попереднє або остаточне рішення щодо їхнього застосування (ініціювання) найчастіше приймається компетентним суб'єктом кримінального процесу, у провадженні якого знаходиться відповідна справа.

В Україні переселення в інше місце проживання осіб, узятих під захист у межах кримінального провадження, здійснюється лише за їх клопотанням або згодою у разі, коли їх безпека не може бути забезпечена іншими заходами. Особи, взяті під захист, з метою забезпечення їх безпеки можуть бути тимчасово або постійно переселені в інше місце проживання. У разі тимчасового переселення в інше місце проживання взятої під захист особи згідно Закону про забезпечення безпеки (ч. 2 ст. 13) житло, що вона займала до переселення, бронюється в установленому порядку на весь час здійснення заходів безпеки, а оплата заброньованого житла здійснюється за рахунок органу, що прийняв рішення про застосування заходів безпеки. На даний момент організаційні питання провадження цього заходу безпеки регулюється Постановою Кабінету Міністрів України № 457 від 26 червня 1995 року «Про порядок вирішення питань переселення в інше місце проживання, надання житла, матеріальної допомоги та працевлаштування осіб, узятих під державний захист». Відповідно до цього Порядку у разі переселення в інше місце проживання особи, узятій під захист, житло надається поза чергою за поданням відповідного органу, що прийняв рішення про застосування заходів безпеки (п. 2), тобто того суб'єкта кримінального процесу, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження.

Нажаль, а ні КПК, а ні Закон про забезпечення безпеки, а ні інший нормативний акт в Україні не визначає конкретний підрозділ (орган), відповідальний за переселення, зміну зовнішності, заміну документів, надання в зв'язку з цим фінансової допомоги, житла, соціальних гарантій, допомогу у працевлаштуванні тощо. Цілком зрозуміло, що запровадження таких заходів в комплексі потребує існування спеціалізованої державної структури з чітким розподіленням повноважень між її окремими відділами.

В організаційному плані вельми дивним є те, що ч. 2 ст. 13 Закону про забезпечення безпеки покладає на органи, які приймають рішення про застосування заходів безпеки, (тобто оперативний підрозділ, слідчий, дізнавач, прокурор, суд) обов'язок забезпечувати вирішення питань переселення в інше місце проживання особи, надання жилої площі, матеріальної допомоги в розмірі мінімальної заробітної плати та працевлаштування. Слід зазначити, що вказані суб'єкти (оперативний підрозділ, слідчий, прокурор, суд) відповідно до кримінального процесуального законодавства мають виконувати власні безпосередні обов'язки, у зв'язку з чим, реалізувати зазначені повномасштабні заходи безпеки вони просто не мають можливості. А з урахуванням значних фінансових витрат, необхідності дотримання негласності проваджуваних заходів безпеки, такі функції мають реалізовуватися виключно спеціалізованими структурами.

Оскільки проведення (безпосередня реалізація) довгострокових заходів безпеки виходить за межі кримінальної процесуальної діяльності, то ці завдання мають виконувати не органи, які приймають рішення про застосування цих заходів безпеки, а виключно окремий підрозділ судової міліції, визначений КПК. Положення існуючого в Україні Порядку вирішення питань переселення учасників кримінального судочинства в інше місце проживання не відповідають принципам конспірації, унеможливають дотримання конфіденційності проваджуваних заходів безпеки та безперечно потребують зміни.

ВИСНОВКИ

1. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя – це науково обґрунтована та нормативно врегульована діяльність правоохоронних органів та органів судової влади зі здійснення дій і заходів (кримінального процесуального, оперативно-розшукового, адміністративного та іншого характеру), які проводяться на гласній та (або) негласній основі, з дотриманням режиму конфіденційності даних про зміст проваджуваних дій (заходів) і відомостей про взятих під захист осіб, спрямованих на захист їхнього життя, житла, здоров'я та майна від протиправних посягань, з метою створення необхідних умов для належного відправлення правосуддя. Забезпечення безпеки охоплює не тільки проведення самих заходів безпеки (процесуальних і непроцесуальних), а і діяльність поза межами таких заходів, зокрема, щодо отримання та перевірки інформації про загрозу учасникам кримінального судочинства, попередження протиправних дій щодо учасників процесу, документування зазначених протиправних дій тощо.

2. Правова основа забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя – це сукупність правових норм, що закріплюють можливість і створюють умови для реалізації заходів безпеки у відношенні осіб, які потребують захисту, визначають етичні, організаційно-тактичні та інші положення цього зрізу діяльності.

Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства як правозастосовчий вид державної діяльності має міцну правову основу та реалізується компетентними суб'єктами на підставі норм:

а) міжнародних правових актів, що декларують питання державного захисту свідків, жертв злочинів і інших учасників кримінального судочинства, торкаються питань сприяння правоохоронним органам з метою розкриття злочинів і боротьби зі злочинністю, а також створюють умови для міжнародного співробітництва в цій сфері;

б) норми Конституції, інших законів України та підзаконних актів, що встановлюють загальні положення, порядок, умови та принципи забезпечення безпеки учасників кримінального

судочинства та проведення відповідних заходів безпеки, регулюють питання сприяння громадянами правоохоронним органам та правосуддю;

в) норми відомих нормативних актів МВС України та інших задіяних відомств, що безпосередньо регламентують організаційно-тактичні засади вжиття відповідних мір і провадження заходів безпеки щодо осіб, взятих під захист.

3. Виходячи з аналізу закордонної та національної правозастосовчої практики суб'єкти забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя можна умовно розділити на наступні основні категорії:

1) компетентні суб'єкти оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності, які в межах своєї компетенції, визначеної законодавством, мають можливість ініціювати та (або) провадити заходи безпеки, в т.ч. створювати умови для їхньої реалізації;

2) допоміжні суб'єкти, на які покладаються функції проведення заходів, ініційованих іншими суб'єктами відповідно до чинного законодавства;

3) учасники кримінального провадження та інші суб'єкти, що беруть участь у кримінальному судочинстві на загальних підставах (підозрюваний, обвинувачуваний, підсудний, потерпілий, свідок, поняті, особи, що володіють спеціальними знаннями й інші);

4) особливі суб'єкти кримінального провадження, які в активній формі сприяють правосуддю, через що наражаються на серйозну небезпеку (учасники процесу, що є особами, які заявили до правоохоронного органу про кримінальне правопорушення або в іншій формі брали участь чи сприяли у виявленні, попередженні, припиненні і розкритті кримінальних правопорушень; особи, які погодилися на співпрацю з судом і правоохоронними органами під час кримінального провадження; працівники правоохоронних органів, які виконували завдання «під прикриттям» у складі організованих злочинних угруповань).

5) члени сімей та близькі родичі осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві.

4. Суспільно-небезпечні діяння, що вчиняються відносно учасників кримінального судочинства, спрямовані на

перешкоджання надання ними свідчень та сприяння правосуддю, вчиняються під час кримінального провадження, а також на етапі підготовки та вчинення злочинів, під час виконання та після виконання вироку суду. Найбільш розповсюдженими способами протиправного впливу на учасників кримінального судочинства є: погроза застосування насильства, психічне насильство; переконання учасника замислитися над можливими негативними для нього наслідками надання свідчень, підкуп; застосування фізичного насильства; протиправний вплив на членів сімей та близьких родичів учасників; нанесення шкоди майну чи житлу або погроза її нанесення; дискредитація особи або поширення про неї неправдивих відомостей; вбивство або погроза вбивством.

5. Забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та інших осіб в інтересах правосуддя являє собою цілеспрямований процес, який складається з окремих стадій, до якого у разі необхідності залучаються визначені Законом суб'єкти. Доцільно виділити наступні стадії цього процесу:

- отримання та перевірка даних, що свідчать про наявність реальної загрози життю, здоров'ю, житлу і майну особам, які мають право на забезпечення безпеки;
- прийняття рішення про застосування або про відмову у застосуванні заходів безпеки;
- здійснення заходів безпеки;
- скасування заходів безпеки.

6. Проведення заходів безпеки, націлених на забезпечення конфіденційності відомостей про взятих під захист осіб, виправдано у тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що фігурантам по кримінальному провадженню (стороні захисту) та (або) громадськості невідома особистість людини, взятої під захист. Зазначені заходи у своїй сукупності спрямовані: на захист персональних даних взятих під захист осіб та іншої інформації, що може їх викрити; на унеможливлення контактування взятої під захист особи з іншими учасниками під час кримінального провадження та її ідентифікації за зовнішніми ознаками.

Проведення заходів безпеки, націлених на тимчасовий захист життя, здоров'я, житла та майна взятих під захист осіб виправдано у тих випадках, коли через короткочасний, не надто серйозний чи перебільшений характер небезпеки немає

необхідності змінювати місце постійного проживання та особисті дані взятої під захист особи, хірургічно змінювати його зовнішність та провадити інші заходи безпеки, пов'язані з кардинальними змінами у житті підзахисних осіб, їх близьких родичів та членів сім'ї.

Переселення в інше місце проживання, заміна документів та зміна зовнішності, зміна місця роботи або навчання у відношенні взятих під захист осіб запроваджуються в комплексі та нерозривно пов'язані між собою. Заміна документів як окремий захід не є самоціллю і зазвичай передує переселенню в інше місце проживання, при цьому повинні змінюватися ті персональні дані взятої під захист особи, що є документованими (міститися в документах, виданих органами державної влади, місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями), та за якими зацікавлені особи потенційно можуть вирахувати підзахисну особу. Замінені документи не повинні ні приносити підзахисним особам будь-яких вигод чи додаткових привілеїв, а ні утискати їх положення.

Законодавством має бути визначений конкретний державний підрозділ (орган), відповідальний за застосування заходів безпеки, пов'язаних з кардинальними змінами у житті підзахисних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Загальна декларація прав людини: прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10. 12. 1948 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 05.09.2021).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: міжнародна конвенція від 04. 11. 1950 р. із змін., внес. згідно із Протоколами : за станом на 01. 06. 2010 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 05.09.2021).

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнято 16. 12. 1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 05.09.2021).

4. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): міжнародна конвенція від 27. 01. 1999 р. № ETS173. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 05.09.2021).

5. Про судоустрій і статус суддів: закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI із змін., внес. згідно із Законами України та Рішеннями Конституційного Суду: за станом на 01. 04. 2015 р. № 213-19. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17> (дата звернення: 05.09.2021).

6. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

7. Про амністію: Закон України від 12.12.2008 р.: Відомості Верховної Ради України. 2009, № 15. Ст. 189.

8. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05 липня 2012 року URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=43306 (дата звернення: 05.09.2021).

9. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві: Закон України від 23 грудня 1993 р. Голос України. 1994, 2 березня.

10. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю: Закон України від 30 червня 1993 р. Голос України. 1993, 6 серпня.

11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

12. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

13. Про попереднє ув'язнення: Закон України від 30 червня 1993 р. : Відомості Верховної Ради України. 1993. № 35. Ст. 360.

14. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р.: Відомості Верховної Ради України. 1994. № 28. Ст.232.

15. Про затвердження Інструкції з організації реагування на повідомлення про кримінальні правопорушення, інші правопорушення, надзвичайні ситуації та інші події, та забезпечення оперативного інформування в органах і підрозділах внутрішніх справ України, що затверджена наказом МВС України № 940 від 22 жовтня 2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

16. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України № 575 від 07 серпня 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

17. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України № 570 від 06 липня 2017 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

18. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні [Електронний ресурс] : наказ Генеральної Прокуратури України, МВС України, СБ України, Міністерства фінансів України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України № 114/1042/516/1199/936/1687/5 від 16 листопада 2012 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua> (дата звернення: 05.09.2021).

19. Про затвердження Інструкції про участь працівників Експертної служби МВС України в кримінальному провадженні: наказ МВС України від 26 жовтня 2012 р. № 962.

20. Про затвердження та введення в дію Інструкції про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства і суду: затверджена наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, ДПА України, СБ України, Верховним судом України, Державною судовою адміністрацією України 27 серпня 2010 р. № 51/401/649/471/23/125.

21.Рішення Великої палати ЄСПЛ у справі «Раманаускас проти Литви» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>.

22. Рішення ЄСПЛ у справі «Худобін проти Росії» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77692/>.

23. Рішення ЄСПЛ у справі «Баннікова проти Росії» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101589>.

24.Рішення ЄСПЛ у справі «Тейксейра де Кастро проти Португалії» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58193>.

25. Рішення ЄСПЛ у справі «Константін і Стоян проти Румунії» [Електронний ресурс]. – URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-94406>.

26. Рішення ЄСПЛ у справі «Шеннон проти Сполученого Королівства» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-70364>.

27. Рішення ЄСПЛ у справі «Барк Хун проти Туреччини» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96228>.

28. Рішення ЄСПЛ у справі «Малінінас проти Литви» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87223>.

29. Рішення ЄСПЛ у справі «Ваньян проти Росії» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-150458>.

30. Рішення ЄСПЛ у справі «Малінінас проти Литви» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-87223>.

31. Рішення ЄСПЛ у справі «Веселов та інші проти Росії» [Електронний ресурс]. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-113289>.

32. Азаров Ю.І. Відшкодування шкоди потерпілому у кримінальному провадженні за рахунок держави /Ю.І. Азаров, Д.П. Письменний, О.Ю. Хабло // Юридична наука, 2014. № 5. С.49–56.

33. Арушанян К. Виконання судових рішень у кримінальному провадженні: досвід Англії та США. Науковий часопис Національної академії прокуратури України, 2017. № 1. С.32-38.

34. Вакулік О. А. Початок досудового розслідування у кримінальному провадженні: навчальний посібник / О. А. Вакулік, Ю. І. Азаров. К. : ЦУЛ, 2016. 184 с.

35. Верховгляд-Герасименко О.В. Забезпечення майнових прав особи при застосуванні заходів кримінально–процесуального примусу: Монографія. Харків.: Вид-во «Юрайт», 2015. 216 с.

36. Волошина В.К. Щодо визначення всебічності, повноти та неупередженості дослідження обставин як засади кримінального провадження //Криміналістичні та кримінально-процесуальні засоби оптимізації досудового розслідування: матеріали дистанційної конференції, м. Одеса, 2 квітня 2016р. /Відп. за вип.: В.В. Тіщенко, О.П. Ващук, І.В. Гловюк, М.В. Шкрибайло; Нац.ун-т «Одес.юрид.акад.». Одеса: Юридична література, 2016. С. 35-37.

37. Гловюк І.В. Кримінально-процесуальні функції: теорія, методологія та практика реалізації на основі положень Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.: монографія. Одеса: Юридична література, 2015. 712 с.

38. Гриньова К.Г. Окремі аспекти охорони прав і законних інтересів неповнолітніх під час досудового розслідування злочинів, вчинених у сфері незаконного обігу наркотиків. European Reforms Bulletin. No 3. 2019. P. 22-24.

39. Дроздов О. М. Окремі аспекти захисту прав і законних інтересів громадян під час оцінки доказів, отриманих в результаті

проведення спеціального слідчого експерименту. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 1. С. 44-49.

40. Дроздов О. М. Оперативна закупка заборонених в обігу товарів з елементами провокації, як підстава визнання доказу недопустимим. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 3-4. С. 28-35.

41. Ємельянов В.А. Окремі аспекти вирішення питання щодо початку здійснення спеціального досудового розслідування / Право і суспільство, 2016. № 3. С.211-215

42. Завтур В.А. Розгляд та вирішення слідчим суддею клопотання про відсторонення від посади: питання предмета доказування // Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики [Текст] : зб. тез доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 8 лип. 2016 р.). К. : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 78-80.

43. Зразки процесуальних документів у кримінальному судочинстві: скарги, заяви, клопотання, заперечення, відводи (станом на 20 травня 2016 року). К. : ЦУЛ, 2016. 92 с.

44. Збірка взірців процесуальних документів та коментарів до них / С.М. Алфьоров, С.М. Міщенко, О.Ю. Татаров, В.І. Фаринник та ін.; за заг. ред. В.І. Сліпченка. – Київ: ТОВ «Арт-Дизайн», 2012. 198 с.

45. Збірник зразків процесуальних документів (досудове розслідування): наук.-практ. посіб. / автор. кол.: О. П. Бабіков, Є. О. Жицький та ін. Х.: Оберіг, 2014. 600 с.

46. Зразки процесуальних документів кримінального провадження: практ. посіб. / упоряд. А. В. Григоренко. К.: ЦУЛ, 2013. 332 с.

47. Зразки процесуальних документів у кримінальному судочинстві: скарги, заяви, клопотання, заперечення, відводи (станом на 20 травня 2016 року). К. : ЦУЛ, 2016. 92 с.

48. Капліна О. В. Проблеми вдосконалення нормативного регулювання проведення слідчих (розшукових) дій / О. В. Капліна // Вісник кримінального судочинства, 2015. № 1. С. 40–48.

49. Кіпер О.О. Механізм взаємодії слідчого з прокурором: недоліки та шляхи вдосконалення //Юридичний науковий електронний журнал, 2017. №1. С. 169-173. [Електронний ресурс]. URL: http://lsej.org.ua/1_2017/44.pdf

50. Кокошко М. Предмет доказування у кримінальному провадженні щодо неповнолітніх / М. Кокошко / Науковий часопис Національної академії прокуратури України, 2016. № 2. С.10-18.

51. Корнієнко М. Особливості кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості: український і зарубіжний досвід / М. Корнієнко / Підприємництво, господарство і право, 2017. № 4. С.159-165.

52. Кримінальний процес: альбом схем (загальна та особлива частини) [текст] навч. Посіб. 2-ге вид., доп. і переробл. / С.В. Петков, Я.О. Васильчук, Л.А. Гарбовський, А.В. Григоренко [та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. 736 с.

53. Кримінальний процес України [Текст] : практикум / І. В. Озерський, А. В. Боровик ; Київ. ін-т бізнесу і технологій. - Київ : Копі-Центр, 2016. 99 с.

54. Кримінальний процес [Текст] : навч. посіб. для підгот. до іспиту / [О. В. Капліна та ін.]. Харків : Право, 2016. 286 с.

55. Кримінальний процес : підручник за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2019. 584 с.

56. Кримінальний процес України: Підручник / За ред. А.В. Молдован, С.М.Мельник. Харків: Центр учбової літератури, 2017.

57. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2018.

58. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2018.

59. Кримінальний процес : підручник / [О. В. Капліна, О. Г. Шило, В. М. Трофименко та ін.] ; за заг. ред. О. В. Капліної, О. Г. Шило. Харків : Право, 2018. – 584 с.

60. Курс лекцій з кримінального процесу за новим Кримінальним процесуальним кодексом України (Особлива частина) / О.Ю. Хабло, О.С. Степанов, М.П. Климчук, Д.П. Письменний, К.Г. Горелкіна, Ю.І. Азаров, О.В. Мельник, Н.С. Карпов, О.Г. Яновська, Л.Д. Удалова, А.В. Форостяний, О.В. Римарчук. К.: Нац. акад. внутр. справ, 2017.

61.Макаров М.А. Оскарження слідчому судді постанови прокурора про закриття кримінального провадження // Судова апеляція. 2015. № 2. С. 33-40.

62. Молдован В.В., Молдован А.В., Кравець Р.С. Кримінальний процес України: Лекції. Процесуальні документи. – 2-ге вид., із змін. та доповн. К.: Алерта, 2016. 360 с.

63. Мудрецька Г.В. Правове регулювання застосування інституту спеціального досудового розслідування в межах кримінального провадження/ Г.В. Мудрецька//Піденноукраїнський правничий часопис.2017. №2.

64. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / За ред.. М.І. Хавронюка. К. : ВД «Дакор», 2016. 496 с.

65. Настільна книга працівника поліції [текст] практ. посібник. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. 300 с.

66. Науково-практичний коментар Кримінального процесуального кодексу України. Зразки документів у кримінальному провадженні [Текст] / С.В. Петков, Я.О. Васильчук, Л.А. Гарбовський, А.В. Григоренко [та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. 736 с.

67.Організація та напрями взаємодії органів досудового розслідування з іншими підрозділами Національної поліції України у протидії злочинності: навч. посібник. В. Є. Тарасенко, І.О.Папуша, В.А. Возіян. Одеса : ОДУВС, 2020. 90 с.

68. Перевірка відомостей про кримінальні правопорушення до внесення їх в ЄРДР: науково-практичний посібник. В. Є. Тарасенко, О.В. Поліщук. Одеса: ОДУВС, 2020. 103 с.

69. Постанови Пленуму Верховного суду в кримінальному судочинстві: / [Наталя Кузнецова, Катерина Чижмарь, Дмитро Журавльов, Костянтин Бабенко, Валентина Журавель, Олег Продивус та ін.] Харків: Центр учбової літератури, 2018.

70. Перепелиця С. І. Гарантії прав і законних інтересів потерпілого та підозрюваного в кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення / С. І. Перепелиця, В. Колодчин // Вісник прокуратури, 2016. № 4. С. 41–53.

71. Повноваження прокурора при застосуванні запобіжних заходів [Текст] : [монографія] / О. С. Осадча, О. О. Юхно ; [за заг. ред. О. О. Юхна] ; Харків. нац. унт внутр. справ. Харків : Панов А. М., 2016. 223 с.

72. Прокуратура України в умовах європейської інтеграції [Текст] : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 19 трав. 2016 р., м. Київ / Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України ; [підгот.: Барандич С. П. та ін.]. - Київ : Нац. акад. прокуратури України, 2016. 333 с.

73. Процесуальна діяльність слідчого щодо відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням: метод. рек. // МВС України, НАВС, Авт. колект. С.С. Чернявський, В.І. Фаринник, Л.Д. Удалова та ін. Київ, 2014. 91с.

74. Процесуальний порядок забезпечення прав учасників кримінального провадження під час закінчення досудового розслідування [Текст] : монографія / С. А. Паршак ; за заг. ред. д-ра юрид наук, проф. О. О. Юхна ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. - Харків : Панов, 2016. 199 с. - (Серія "Бібліотечка слідчого і детектива: учасники кримінального провадження"). - Бібліогр.: с. 163-188.

75. Процесуальні документи у кримінальному провадженні. Зразки. Роз'яснення: наук.-практ. посібник; за заг. редакцією М.А.Погорецького та О.П. Кучинської – К.: Юрінком Інтер, 2015. 560 с.

76. Рогатинська Н.З., Мацьків Л.М. Правова характеристика інституту угод у кримінальному процесі / Н.З. Рогатинська, Л.М. Мацьків / Право і суспільство, 2015. № 3. С.185-190.

77. Сільницький І.В. До проблеми збирання і подання доказів у кримінальному провадженні стороною захисту Всеукраїнська науково-практична інтернет конференція «Актуальні проблеми досудового розслідування злочинів, пов'язаних з наркозлочинністю та торгівлею людьми» (м. Одеса, 25 квітня 2019 р.). м. Одеса : ОДУВС, 2019. С. 115-118.

78. Складання кримінально-процесуальних документів у досудовому провадженні: Навч. посібник // Удалова Л.Д., Азаров Ю.І., Рожнова В.В. та ін.; НАВС. Київ: КНТ, 2013. 375 с.

79. Слободенюк В. Особливості спеціального досудового розслідування (in absentia) в кримінальному провадженні / В. Слободенюк. / Підприємництво, господарство і право, 2017. № 4. С.171-174.

80. Смоков С.М. , Д.В. Лісніченко Тимчасове вилучення та арешт майна: доказ чи захід забезпечення кримінального провадження // Право України, 2015. №5. С. 163 – 170

81. Смоков С. М. Участь понятих на стадії досудового розслідування / Кримінальне судочинство, 2017. №.2. С.101 – 107.

82. Судовий контроль під час досудового розслідування у кримінальному провадженні [Текст] : навч. посіб. для підгот. до заліку / О. В. Капліна та ін. Харків : Право, 2016. 95 с.

83. Тарасенко В.Є. Процесуальні функції оперативних підрозділів Національної поліції України в сучасних умовах протидії злочинності. Роль та місце правоохоронних органів у розбудові демократичної правової держави: матеріали 9-ї Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Одеса, 30 березня 2017 р.) Одеса: ОДУВС, 2017.

84. Тарасенко В.Є., Поліщук О.В. Організація взаємодії органів досудового розслідування та оперативних підрозділів при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в межах кримінальних проваджень: метод. рек. Одеса: ОДУВС, 2017. 78 с.

85. Тарасенко В.Є., Головін Д.В., Поліщук О.В. Взаємодія органів досудового розслідування з іншими органами і підрозділами Національної поліції України в запобіганні, виявленні та розслідуванні злочинів: навчальний посібник. Одеса, ОДУВС, 2017. 104 с.

86. Тарасенко В.Є., Возіян В.А. До питання взаємодії слідчих з органами та підрозділами Національної поліції України під час розслідування кримінальних правопорушень. Південноукраїнський правничий часопис. РВВ ОДУВС, 2019. № 1. С. 123-126.

87. Тарасенко В.Є. Специфіка взаємодії слідчих з оперативними підрозділами Національної поліції при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій в межах кримінальних проваджень у сфері обігу наркотичних засобів. Південноукраїнський правничий часопис. РВВ ОДУВС, 2019. № 3-4. С. 103-107.

88. Тарасенко В.Є. До проблеми протидії незаконному збуту наркотичних засобів. Актуальні проблеми досудового розслідування злочинів, пов'язаних з наркозлочинністю та

торгівлею людьми: матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет конференції (Одеса, 25 квітня 2019 р.). Одеса: ОДУВС, 2019. С. 129-134.

89. Татаров О.Ю. Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія. Донецьк: ТОВ « ВПП «ПРОМІНЬ», 2012. 640 с.

90. Теорія доказів: підручник для слухачів магістратури юридичних вузів / К. В. Антонов, О. В. Сачко, В. М. Тertiшник, В. Г. Уваров. К. : Алерта, 2015. 294 с.

91. Тетерятник Г.К. Слідчий як суб'єкт доказування у кримінальних провадженнях на підставі угод. Наше право, 2014 С.276-281.

92. Тетерятник Г.К. Участь працівників підрозділів кримінальної розвідки у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Південноукраїнський правничий часопис. №1. 2016. С. 55 – 57.

93. Тетерятник Г.К. Уніфікація та диференціація процесуальної форми: синергетичний підхід. Верховенство права, 2017. №1. С. 136 – 142.

94. Тertiшник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. К. «Правова єдність», 2014. 767 с.

95. Удалова Л.Д., Кучинська О.П., Татаров О.Ю. Кримінальний процес. Загальна частина: Підручник. К. ВД «Дакор», 2015. 172 с.

96. Хаматов Д.О. До питання подолання протидії здійсненню правосуддя та захисту учасників кримінального провадження. Таємно. *Південноукраїнський правничий часопис*, 2019. № 4 (т). С. 51-58.

97. Чупрікова, Ірина Леонідівна. Допустимість доказів у світлі нового Кримінального процесуального кодексу : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Чупрікова Ірина Леонідівна ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад." Одеса, 2016. 20 с.

98. Яновська О.Г. Концептуальні засади функціонування і розвитку змагального кримінального судочинства: Монографія. К.: Прецедент, 2016. 303 с.

Цуцкірідзе Максим Сергійович
Тетерятник Ганна Костянтинівна
Гайду Сергій Васильович
Тарасенко Владислав Єгорович
Бурлака Владислав Васильович
Романов Максим Юрійович
Лісніченко Дмитро Вікторович

ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Методичні рекомендації

Підп. до друку 01.11.2022 Формат 60×84/16
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 18,37. Зам. № 1011-22
Наклад 150 прим.

Виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03087, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017